

Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine-2*

On the Translation and Interpretation of Some Koranic Verses

İbrahim SARMIŞ**

25- İsrâ/44: “*Onu tesbih etmeyen ve hamdetmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların tesbihini kavramazsınız*” (17 İsrâ/44) ayetinin bütün varlıkların Allah’ı tesbih ettiği ama insanların onların bu tesbihini kavramadığı şeklinde anlaşıldığı görülmektedir.

Oysa ayetin 40. ayetten beri devam eden bağlamı, bütün insanlar değil, Resulullah zamanında ve başka zamanlarda Allah’a ortak koşan müşrikler bağlamıdır. Çünkü bu ayet olsun, varlıkların Allah’ı tesbih ettiğini söyleyen başka ayetler olsun bu tesbihin sözcüklerle değil, varlıklarının Allah’ın ortaklıktan ve eksikliklerden münezzehe olduğunu gösterdiğini, mükemmel varlıklarıyla buna şahitlik ettiklerini söylemektedir. Yani varlıkların varlığı hal diliyle yüce Allah’ı şirkten ve her türlü eksiklikten tenzih ettiği gibi, onun sonsuz yüce ve mükemmel olduğunu da göstermektedir. Bunu müminler kavradığı halde Allah’a ortak koşanlar yüce Allah’ın bu mükemmelliğini ve ortaklıktan münezzehe oluşunu kavramamaktadır. Ayetteki sitem, bütün insanlara değil, bu gerçeği kavramayıp ona ortak koşmaya kalkışan müşrikleredir.

* Bu makalenin birinci bölümü Eskiye 26. Sayı Bahar 2013’te yayınlanmıştır.

** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, emekli öğretim üyesi; ibrahimsarmis@yahoo.com.tr

Ayetin, bütün varlıkların Allah'ı tesbih ettiğini belirttiğini ve Kur'an'ın yüzyıllar öncesinden bunu bildirdiğini açıklamak için mesela TDV Mealinde şöyle bir açıklama yapılır:

“Tabiat ilimlerindeki inkişaf bu ayetin açıklanmasına yardımcı olmuştur. Nitekim önceleri cansız ve hareketsiz olduğu sanılan varlıklar da dahil olmak üzere bütün eşya atomlardan meydana gelmiştir. İşte atom çekirdeklerinin etrafındaki elektronlar, sürekli ve düzenli bir şekilde çekirdeğin etrafında dönmektedirler ki belki de onların bu dönüşleri ve böylece ilahî kanuna, en ufak bir sapma göstermeden boyun eğmeleri Kur'an tarafından Allah'ı tesbih olarak ifade edilmiştir”(TDV Mealî).

Elmalılı ise şu açıklamayı yapmaktadır: “Çokları, bu tesbihin hal diliyle delâletten veya hal ve sözden daha genel olduğunu söylemişlerdir. Fakat bazı tefsirciler, hakiki manası üzere, sözle tesbih etmek olduğunda ısrar etmişlerdir. Çoğunluğun görüşü, halkın akıllarına ve anlayışlarına en çok dokunur görünse de, Alûsî tefsirinde uzunca anlatıldığı üzere Resulullahın elinde taşların tesbihinin duyulması gibi rivayet edilen birçok hadis ve eser (bkz. Alûsî, Ru-hu'l-Maani, XV, 84) bazı tefsircilerin görüşünü desteklemektedir. Muhyiddin Arabî ve diğer birçok sufiler de bu görüştedirler” (Elmalılı, 5/305, İsrâ/44. ayetin tefsiri).

Oysa bu ve benzer açıklamalarla ayetin ilgisi yoktur. Belirttiğimiz gibi ayet, Allah'ın eksikliklerden münezzehe olduğunu bütün varlıklar gösterdiği halde bunu anlamayıp Allah'a ortak koşan müşrikleri kötölemektedir.

26- İsrâ/78: İstisnasız piyasadaki bütün meallerde ve bakabildiğim tefsirlerde İsrâ/78. ayet, “güneşin batıya yönelmesinden gece iyice kararınca kadar namazı ve sabah namazını kıl. Şüphesiz sabah namazı melekler tarafından tanık olunan (görülen, kalbe dinginlik ve ferahlık veren) bir namazdır” şeklinde çevrilmektedir. Buna göre ayetteki “*li düluki's-ş-şemsi ilâ ğasaki'l-leyli ve kur'âne'l-fecri*” ifadeleri “güneşin kaymasından gecenin iyice kararmasına ve sabah namazına kadar” kıl demiş olmaktadır. Bu ayetin öğle namazından başlayarak sabah namazına kadar 24 saat içinde kılınması gereken beş vakit namazı belirttiğini bazıları söylemekle beraber, kurulan cümleden kişinin güneşin zeval vaktinden gecenin koyu karanlığına ve sabaha kadar aralıksız namaz kılması gerektiği gibi bir anlam çıkmaktadır.

Oysa bu ifade öğlenin başından gecenin tam kararına kadar devamlı namaz kıl anlamında değil, söylenen bu vakitlerde namaz kılmayı belirten bir ifadedir. Bunu en faziletli amellerin gösterildiği rivayetlerden birinde namazın vaktinde kılınması anlamındaki “*es-salatü li vaktiha*” ifadesinde görüyoruz. Buradaki “li” edatı, “lâ yucellihâ li vaktihâ illâ hû”(vaktinde onu ortaya çıkar-

ran/meydana getiren ancak odur) (7 Araf/187) ayetindeki gibi “fi” anlamında olup zarf belirtir.

Sözlüklerde ve tefsirlerde *hasibe*'nin “*husbân*” (mesela 55 Rahman/5), *karube*'nin “*kurbân*” (mesela 5 Maide/27), *seleta/selleta*'nın “*sultân*” (mesela 7 Araf/71), *şekerâ*'nın *şükeran*, *ğafara*'nın *ğufuran* masterları gibi, “fa'lân” kipinde master olan “*kur'an*” kelimesinin kökeni ile ilgili farklı yorumlar yapılmaktadır. Bazılarına göre bu kelimenin üç harfli fiil kökü “ka-ra-e”, bazılarına göre “ka-ra-ve”, bazılarına göre ise “ka-ra-ye” dir. Her üç kabule göre de masdar olan “kur'ân” kelimesinin sözlük anlamı, toplamak, bir araya getirmek, yoğunlaştırmak, içinde tutmak'tır (bkz. İbni Faris, Mu'cemu Mekâyîsi'l-Luğa, ka-ra-ye kökü).

“Boşanmış olan kadınlar üç kuru' beklerler” (2 Bakara/228) ayetindeki “*kuru*” kelimesini zıt anlamlı gibi sayarak hem temizlik hem hayız görme şeklinde yorumlayanların aksine, zıt anlamlı olmayıp hayız kanı rahimde toplanıp biriktiği için ferc/vajina'da “temizlik” anlamındadır. Buradaki temizlik, rahmin ceninden boş olması anlamında değil, kanın akmayıp rahimde toplanması ve fercin temiz olması anlamındadır. Çünkü 1400 sene önce bu süre içinde rahimde kan veya çocuktan hangisinin bulunduğu ancak kanın akıp akmamasıyla bilinebilirdi. Onun için boşamanın kadının temiz olduğu/kanın akmadığı bu dönemde yapılması öngörülmektedir. *Kuru*' kelimesinin hem temizlik hem kirlilik anlamında çelişkili kabul edilmesi ve bir karmaşanın olması, yukarıda belirttiğimiz gibi dilde zıt anlamlılığın peşinen kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır.

Gerçekte anlam karmaşasına yol açacağı için köken olarak dilde eş anlamlılık ve zıt anlamlılık olamaz. Çünkü örneğin, “gel” denildiğinde hem gelmek hem gitmek yahut “dişi” denildiğinde hem erkek hem dişi anlaşılırsa iki insanın anlaşması mümkün olmaz. Zaten dillerdeki eş anlamlılık ve zıt anlamlılık başlangıçta değil, mevcut kelimelerin kök anlamlarına isim ve filler olarak ya yeni anlamlar yüklemek yahut karşıt iki anlamı da ifade etmek için aynı kelimeyi kullanmak şeklinde zamanla kelimelere yüklenen anlamlar sebebiyle ancak oluşmakta, yahut aynı kelimeyi kabilelerin zıt anlamda kullanmasıyla oluşabilmektedir. Bunun da örneğimizde olduğu gibi anlaşmada karışıklıklara sebep olduğu açıktır. *Kur'an, Âyet, Salat, Dua, Kuru', Cihad, Nefs, Cin*, vd. bir çok kavramın doğru anlamını tespitinde zorlanmamızın, hatta ulemanın birbirlerini suçlamasının sebebi budur. Laik ve seküler Batılı düşünce ve hayat tarzının toplumu kasıp kavurması sonucu birçok kavramı doğru anlamakta zorlandığımız gibi, örneğin 4 Nisa/34. ayetteki “darabe” fiilini bazıların “dövmek”, bazıların “ayırarak”, bazıların “sevmek”, bazıların “çiftleştirme” olarak anlamasının sebebi de budur.

Konumuz olan İsrâ/78. ayete gelince, sözlük anlamı toplamak, bir araya getirmek, içinde tutmak vd. olan “Kur’an” ismi de, terimsel anlam ile vahyin toplandığı ve bir araya getirildiği yer anlamındadır. “*Kur’âne’l-fecrî*” tamlamasındaki “*kur’ân*” kelimesi de bu ortak kökten olup fecrin, yani sabah şafağının iyice yoğunlaşıp toplanması anlamındadır. Âyet, meal ve tefsirlerde söylendiği gibi okunan Kur’an ayetlerine meleklerin yahut cemaatin tanık olmasıyla ilgisi olmayıp şafağın iyice yoğunlaştığı zaman sabah namazının kılınacağını söylemektedir. Zaten bütün namazlar aynı değerde ve önemde olmasına karşın yalnız sabah-yatsı-ikindi namazına veya yalnız bunlardan birine meleklerin tanık olduğunu söyleyen anlatımları anlamak da zordur. Bununla beraber her iki vakitte meleklerin namaza şahit olması ayetin anlamını değiştirmez.

Ayetteki “kur’an” kelimesi, “akimi’s-salâte” cümlesindeki “akim= kıl) fiilinin zaman zarfı olup “şafak yoğunlaştığında, aydınlık toplandığında namazı kıl, anlamındadır. Buna göre piyasadaki bütün meallerde kültürün yönlendirmesiyle yanlış çevrilen ayetin doğru çevirisi şöyle olmalıdır:

“Güneş kaydığında, gece koyu karardığında ve şafak iyice yoğunlaştığında namazı kıl. Şüphesiz şafağın yoğunlaşması görülür”. Çünkü imsaktan itibaren şafağın tan yerinde iyice yoğunlaştığı ve ağardığı, bakanlar tarafından görülebilir. Bu doğru anlamlandırmayı ve çeviriyi Abdulaziz Bayındır’a borçlu olduğumuzu da belirtmeliyiz.

27- **İsrâ/85:** “*Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrindedir. Sizi ancak az bir bilgi verilmiştir*” (17 İsrâ/85) ayetinde geçen “ruh”, mealde kişiye can veren şey olarak çevrildiği gibi, tefsirlerde de bu şekilde açıklanmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ayeti bu şekilde çevirmenin ve açıklamanın sebebi, Kur’anın, aslı astarı olmayan ve kitaplarda anlatılan kimi rivayetlere ve kültürel başka bilgilere uydurularak anlaşılmasının çarpıklığıdır.

Rivayetlerden birine göre ruh’u Medine’de yahudiler Hz. Peygambere sormuşlar. Diğer bir rivayete göre bu soru, Mekke’de Kitap Ehli’nden bazıları yahut kimi müslümanlar tarafından sorulmuştur. Başka rivayete göre, Kureyşli kafırlar Hz. Peygamberi zor durumda bırakmak için Medine yahudilerine danışarak Ruh, Ashabı Kehf ve Zülkarneyn konularında soru sormuşlar, Hz. Peygamber de cevap vermek için ‘inşaallah’ (Allah’ın izniyle) demeden bir günlük süre istemiş, ama cevap/vahiy günlerce gecikmiş ve Peygamber cevap veremeyeceğinden korkmuş, nihayet günler sonra vahiy gelmiş ve “Ruh Nedir?” sorusuna İsrâ suresinde bu ayetle cevap verirken, Ashabı Kehf ve Zülkarneyn konusundaki sorulara da Kehf suresinde cevap vermiştir.

Oysa bu anlatımlar doğru değildir. Çünkü İsrâ ve Kehf sureleri ayrı zamanlarda indiği gibi ayette geçen ‘ruh’ kelimesi de iddia edildiği gibi kişiye can verdiği iddia edilen ruh değil, vahyin, yani Kur’an veya onu getiren Cebrail’in kendisidir. Müşrikler Hz. Muhammed’in vahiy dediği şeyin ne olduğunu soruyorlardı. *Allah da vahyi Allah’ın gönderdiğini ve bu konuda bilgilerinin çok kat olduğunu söylemektedir.* Ayetin devamı olan “İstersek elbette sana vahyettiğimiz şeyi yok ederiz” (17 İsrâ/86) ayetinde ve devamında vahiyden söz edilmesi de bunu göstermektedir. Çünkü sözkonusu ayet ile sonrası olan ayetler konu bütünlüğü oluşturmaktadır.

Kur’an’da yalnız tekil olarak geçen Ruh, genel olarak *Vahiy* (17 İsrâ/85; 58 Mücadele/22 ve özel olarak *Kur’an* (bkz.16 Nahl/2; 40 Mümin/15; 42 Şûra/52), bir de *Cebrail* (16 Nahl/102; 19 Meryem/17; 21 Enbiya/91; 26 Şuara/193; 66 Tahrim/12; 70 Mearic/4; 78 Nebe’/38; 97 Kadr/4) anlamlarında kullanılır. “*Ruhu’l-Kudüs*” ifadesi de Cebrail veya Vahiy anlamında kullanılmaktadır. (2 Bakara/87, 253; 5 Maide/110; 16 Nahl/102). *Râhî, Râhibî, Râhinâ/Râhanâ* tamlamalarında geçen “*Rub*” kelimesi de ya yüce Allah’ın kendisi veya Cebrail meleği anlamındadır.¹

Kur’an’da ‘*hayat kaynağı*’ veya ‘*insana can veren şey*’ anlamında *rub* kelimesinin kullanımı yoktur. Bazılarına göre “Bana vahyolundu, Allah’ın indirdiği gibi ben de indireceğim” diyenden daha zalim kim olabilir? Bu zalimleri can çekişirlerken melekler ellerini uzatmış, “*Nefislerinizi (enfüsekum) çıkarın verin*, bugün Allah’a karşı haksız yere söylediklerinizden, onun ayetlerine karşı büyüklük taslamanızdan ötürü alçaltıcı azapla cezalandırılacaksınız” derken bir görsen!” (6 Enam/93) ayetindeki “*enfüsekum*” kelimesi *rub* anlamında kullanılmıştır. Oysa ayette *nefs*’in çoğulu olan *enfüs* kelimesi ruh anlamında değil, *kişinin kendisi, canı* anlamındadır. “*Nefislerinizi/canlarınızı verin*” ifadesinden maksat da, bedenlerin ölmesi ve ruhların yaşamaya devam etmesi değil, biyolojik bir canlı olan insanın ölmesidir. Bu ifade, Türkçede kullanılan “canı çıktı”, yani öldü anlamındadır. Onun için “*Nefislerinizi çıkarın verin*” ifadesi, mecaz olarak “*ölin*”, yahut muhatabın kafirler olduğu gözönünde bulundurulursa, argo deyişle “*geberin*” demektir.

“*Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah bunlarla dünya hayatında kendilerine azap etmeyi ve kafir olarak canlarının çıkmasını (tezhaka enfüsühüm) /ölmelerini istiyor*” (9 tevbe/55, 85) ayetlerinde de yüce Allah *tehruce ervabuhum/ ruhlarının çıkması*’nı değil, *tezhaka enfüsühüm* ifadesini kullanır.

Kur’an’da *nefs, birey, kişi, kişinin kendisi*, anlamında kullanılır. “Herkes/her nefis ölümü tadacaktır” (29 Ankebut/27), “Herkes/her nefis kazandığı karşılığında bir rehindir” (74 Müddessir/37) vd. ayetlerindeki gibi. ‘Nefs’ kelimesi

insanın kendisini belirtmek için kullanıldığı gibi, Allah'ın ve başka bir varlığın kendisini belirtmek için de kullanılır.

Kur'anın hiçbir yerinde gelmek, gitmek, girmek, çıkmak, acı çekmek, sevinç duymak, acıkmak, doymak, uyumak, uyanmak, vd. gibi ruh'un fonksiyonlarından söz edilmez. Anne rahminde çocuk oluşurken veya hayatının sonunda ölürken ruhun girdiği veya çıktığı yahut yaşadığı veya öldüğünden de söz edilmez. Söylendiği gibi hayat için olmazsa olmaz olan bir şeyin hiçbir işlevinin veya fonksiyonunun gündeme gelmemesi düşündürücü değil midir?

*"Kur'an'da nefis 16, nüfûs 2 ve enfûs 153 yerde gelir. Hepsinde de anılan şeyin maddi ve manevi unsurlarıyla birlikte 'kendisi, zâtı, özü' manasına gelir."*²

Gerçek bu şekilde iken, değişik kültürden beslenen rivayetlere dayanarak ayetteki ruh'un kişiye can veren ruh olduğu söylenmekte ve ayet bu şekilde çevrilmektedir. İnsanların ruh hakkındaki bilgilerinin az olması da bu şekilde çevirinin doğruymuş gibi kabul görmesine yardımcı olmaktadır. Oysa insana can veren ruh hakkında insanların zan ve tahminin ötesinde, az veya çok gerçek hiçbir bilgileri yoktur. Nitekim tıpta ruhun varlığı bile kabul edilmez. Psikoloji de iddia edilen ruhun mahiyetini bilmek bir yana, doğru bir tanımını bile yapmaktan acizdir.

Diğer taraftan *ruhun mahiyeti ve akibeti, kadim veya hadîs/yaratılmış olup olmadığı, ruh ve bedenden hangisinin önce yaratıldığı yahut ikisinin birlikte yaratıldığı, rubların mekânı, ölümlü veya ölümsüzlüğü*, gibi konularda vahye dayalı hiçbir bilgi olmadığı için ruh konusunda söylenenlerin tümü zan ve akıl yürütmekten yahut Yunan felsefesi gibi felsefelerin söylediklerinden öteye geçmemektedir. Dolayısıyla ruh-beden ilişkisi ve kabir azabı gibi konularda söylenenlerin İslam'la hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Nitekim Kur'an'da ölüm olayını anlatmak için *"rubu çıkıttı, çıkarıldı, rubu alındı, rubu öldürüldü vd"* ifadeleri yerine, *"nefisleri çıkar, nefislerinizi çıkarın, Allah nefisleri öldürür, vb"* ifadeler kullanılır. Aynı şekilde Kur'an'da *"rubunu tezkiye etmek"* ifadeleri değil, *"nefsini"*, yani kendisini tezkiye etmek, ifadeleri kullanılır. Onun için kültürümüzde ruhla ilgili anlatılanların tümü vahyin kendisinden değil, başta eski Yunan felsefesi olmak üzere başka felsefe ve kültürlerden devşirme anlatımlardır. Nitekim insanı ruh ve beden olarak gösteren dualist anlayış da İslam'ın/vahyin söylemi değil, eski yunan felsefesinin söylemidir. Ruh'un Nefs veya Nefs'in Ruh anlamında olduğunu söyleyen tezlerin de gerçekle bir ilgisi bulunmamaktadır.

28- Meryem/71- *"Sizden oraya gelmeyecek yoktur. Bu, Rabbinin kesin bir hükmüdür"*(19 Meryem/71) ayeti bütün kafirlerin cehennemine varacağını ve bunun Allah'ın kesin kararı olduğunu belirttiği halde, bütün insanların cehennemine varıp üzerinde kurulu olduğu iddia edilen sırat köprüsünden geçeceği ve

müminler değişik şekillerde üzerinden geçip cennete giderken, kafirlerin oradan cehenneme düşecekleri, anlamında çevrilmekte ve açıklanmaktadır.

Örneğin, Diyanet/Heyet mealinde ayetle ilgili şu açıklama yapılmaktadır: “Bir rivayete göre, iyi veya kötü her insan cehenneme uğrayacak, ancak Allah iyileri yakmayacak, oradan kurtaracaktır. Cabir’in naklettiği bir hadise göre, cennetteki müminler önce cehenneme uğrayacaklar, fakat cehennemde onların uğradığı yerlerin ateşi sönecektir. Bir diğer rivayete göre cennetlik müminlerin cehenneme uğramaları, Sırat’tan geçmelerinden ibarettir.”

Oysa ayetin bağlamı, “*Rabbine and olsun ki biz onları mutlaka uydıkları şeytanlarla beraber haşredeceğiz. Sonra cehennemde yanından diz çöktürerek hazır bulunduracağız. Sonra her toplumdaki Rahman’a en çok kimin baş kaldırdığını ortaya çıkaracağız. Cehenneme girmeye en layık olanları biz biliriz. Sizden cehenneme varmayacak yoktur. Bu, Rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir karardır. Sonra biz Allah’a karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarır, zalimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakırız. Ayetlerimiz kendilerine apaçık okunduğu zaman inkar edenler inananlara: “Bu iki takımın hangisinin makamı daha iyi ve yeri daha güzeldir?” derler. Onlardan önce nice nesilleri yok ettik ki, onlar varlıkça ve gösterişçe bunlardan daha üstündüler”* (18 Meryem/68-74) ayetlerinde belirtilen dirilişi inkar eden ve Allah’ın ayetlerine karşı çıkan kafirlerin bağlamıdır. Ayet de bu ayetler arasında olup onlardan söz etmektedir. 72. ayette *Allah’a karşı gelmekten sakınmış olanların kurtarılması da ateşin içinden çıkarmak veya üzerinden geçerken ateşe düşmekten korumak değil, iman ve salih amelleriyle hesabın ardından ateşe uğramadan kurtarmaktır.* Çünkü Allah’a karşı gelmekten sakınmış olanlar/müminler, ahiret hayatı sürecini oluşturan diriliş, mahşerde toplanma, amel defterlerinin verilmesi, amellerin tartılması, hesabın görülmesi ve cennete yahut cehenneme gidiş aşamalarının hiçbirisinde korku ve hüznün yaşamayacaklar ve doğrudan cennete gideceklerdir.

Dolayısıyla müminlerin cehenneme girmeleri ve oradan çıkarılmaları yahut sıratından geçerken içine düşmekten korunmaları sözkonusu değildir. Sadece kafirler bu aşamaların hepsinde korku ve hüznün yaşayacaklar, ateşe girecekler ve temelli orada kalacaklardır.

Nitekim tıpkı Meryem/71. ayetteki gibi, 21 Enbiya/98. ayette de “*Ey kafirler, sizler ve Allah’ın dışında taptıklarınız cehennem odunusunuz, oraya mutlaka geleceksiniz*” denilerek geniş anlamındaki “*vurûd*” kelimesi kullanılmaktadır. 71. ayetin aralarında bulunduğu ayetlerin bağlamı tamamen cehennemlik kafirler olduğu halde, müminlerin kurtuluşunu belirten ayet sırf bunlar arasında geçtiği için çevirmenler ve tefsirciler tarafından müminler de cehennemde üzerinden geçirilmekte ve cehennemden kurtarılmaktadır. Oysa bu çeviri ve açıklamalar yanlıştır.

M. Öztürk, “(Ey kafirler)! İstisnasız hepimiz Cehennemî boylayacakız. Bu, rabbînin kesinleşmiş hükmüdür” şeklinde doğru çevirmekte ve cehenneme geleceğinin yalnızca kafirler olduğunu şöyle belirtmektedir:

“Bu ayetteki “*minkum*” kelimesi genellikle bütün insanlara teşmil edilmekte ve bu yorum tüm insanların cehenneme uğrayacağı şeklinde bir inanca temel oluşturmaktadır. Müminlerin Cehenneme uğraması ise halk arasında “sırat köprüsü” diye bilinen kavramla izah edilmektedir. Akaid ve Kelam kitaplarındaki tanımlara göre sözkonusu köprü cehennemin üzerinde bulunmaktadır. Müminler bu köprüden rahatlıkla geçecek, kafirler ise aşağıya düşecektir. Böylece bütün insanlar cehenneme şu veya bu şekilde uğramış olacaktır. Ancak bu ayetin özellikle sîbakı dikkate alındığında “*minkum*” lafzının bütün insanlara değil, kafirlere yönelik olduğu rahatlıkla anlaşılır. Nitekim İbni Abbas ve İkrime gibi müfessirler de bu görüştedir (bkz. Taberi, Camiu’l-Beyan, 8/366)”(Kur’anı Kerim Meali, Meryem/71. ayetle ilgili dipnot).

M. Öztürk bunu söylerken ondan sonraki 72. ayette geçen ve ‘sonra’ anlamına gelen ‘summe’ kelimesinin birtakım zevatın kıraatlerine göre ‘orada’ anlamına gelen “semme” olarak okunduğunu söyleyerek ayeti ona göre çevirmektedir. Oysa yukarıda belirttiğimiz gibi bazı kıraatlerle kelimeleri değiştirmek son tahlilde kitabı tahrif etmek olduğundan kabul edilmesi mümkün değildir. Bunun yerine, hesaptan sonra kafirlerin cehenneme gönderilmesini, ardından da müminlerin azapla yüzleşmeden cennete gönderilmesini anlamak gayet mümkündür.

Arap dilinde *vurûd*, hayvanların su içmek için suyun başına gelmeleri anlamındadır. Zıddı, suyun başından ayrılıp gitmek anlamındaki *muğâdra*’dır. Ayette kullanılan “*vâriduba*” kelimesi, hayvanların suyun başına geldiği gibi kafirlerin de cehenneme geleceklerini ve bunun Allah’ın verdiği kesin bir karar olduğunu benzetme yöntemiyle anlatmaktadır. Nitekim ayetin sonunda “*Zalimleri içinde çökmüş olarak bırakırız*” denilerek müminlerin cehennemin içinde olmayacakları ve kafirlerle beraber ortak bir durumda bulunmayacakları söylenir. İlginçtir, ayet, “müminleri kurtarıyoruz” dediği halde, ayeti yorumlayanlar müminlerin de cehenneme geleceğini, hatta cehenneme girdikten sonra oradan kurtarılacağını söylerler. Oysa Allah “*Sizî alev saçan bir ateşten sakındırdım, ona ancak bedbaht olanlar girer. Allah’tan korkan ise ondan uzak tutulacaktır*” (92 Leyl/15-16) buyurmaktadır.

Müminlerin cehennemin başına gelmeleri veya üzerinden geçmeleri bir yana, onun uğultusunu bile duymayacaklarını “*Kendilerine en güzel mükâfat verdiğimiz kişilere gelince, işte bunlar cehennemden uzak tutulurlar. Bunlar onun uğultusunu duymazlar, gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedî kalırlar*”(21 Enbiya/101-102) ayetlerinde Kur’an açıkça belirtir.

29- **Taha/15:** “Kıyamet kesinlikle kopacak. Vaktini gizliyorum ki herkes peşinde koştuğunun karşılığını görsün” (Elmalılı, R. İhsan Eliaçık, Şaban Piriş, Mustafa Yıldız, Mahmut Öztürk), “Evet, belirlenmiş vakit yoldadır. Olur ki onu gizlerim. Her kişi çabasına göre karşılığını görsün diye”(M. Hamidullah), “Kıyamet günü mutlaka gelecektir. Herkes peşinde koştuğu şeyin karşılığını bulsun diye neredeyse onu (kendimden) gizleyeceğim” (TDV Heyet), “Çünkü zamanını gizli tutmuş olsam da, herkese (hayattayken) peşinden koştuğu şeylere göre hak ettiği karşılık verilebilir diye, son saat mutlaka gelecektir” (M. Esed), “Kıyamet vakti gelmektedir. Herkes kendi işlediğinin karşılığı ile cezalandırılacak diye neredeyse onu gizleyeceğim” (T. Koçyiğit), “(Duruşma Saati) mutlaka gelecektir. Herkesin, peşinde koştuğu işlerle cezalanması için, neredeyse onu gizleyeceğim” (S. Ateş), şeklinde çevrilen ayetin doğu çevirisi, “Çabasının karşılığını herkesin görmesi için elbette kıyamet saati gelecektir, bu o kadar kesindir ki söylemeye bile gerek yoktur” şeklinde olsa gerektir.

M. İslamoğlu, “Her ne kadar zamanını (herkesten) gizli tutmuşsam da, herkese çabasının karşılığı verilsin diye son saat kesinlikle gelecektir” şeklinde çevirirken, (yine bkz. A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Y. Yüce Kur’an), Mustafa Öztürk, “Onun vaktini gizli tutmayı diledim, zira herkes dünyada yapıp ettiğinin karşılığını o gün görsün istedim” şeklinde çevirir ve ilgili dipnotunda herkesin yaptığının karşılığını görmesi için kıyametin kopmasının kesin olduğunu, zamanının ise kesin olarak gizli tutulduğunu söyleyerek ayeti buna göre çevirmek gerektiğini belirtmektedir.

Elmalılı, S. Ateş, R. İhsan Eliaçık, T. Koçyiğit, Şaban Piriş, M. Sait Şimşek ve onlar gibi çevirenlerin “*Vaktini gizliyorum ki herkes peşinde koştuğunun karşılığını görsün*” ifadelerinde bir kapalılık veya çarpıklık bulunmaktadır. Sanki herkesin peşinde koştuğunun karşılığını görmesi için kıyamet saatinin gizli tutulması gerekiyormuş gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır. Oysa herkesin peşinde koştuğunun karşılığını görmesi için kıyamet saatinin belirli/açık olması daha etkili olabilir. Gizli olmasının bu gerekçeye bağlanması makul görünmemektedir. Bunun yerine, kıyamet saatinin gizliliği kesin olmakla beraber her an gelebileceği, onun için herkesin yapacaklarını ona göre yapması ve tektikte beklemesi gerektiği söyleneydi daha makul ve anlaşılır olurdu.

TDV’nin mealinin “... *Herkes peşine koştuğu şeyin karşılığını bulsun diye neredeyse onu (kendimden) gizleyeceğim*” ifadesindeki mantık ise anlaşılır gibi değildir. Üstelik bu anlamın İbni Mesud’a ait olduğu da söylenir (Bkz. M. İslamoğlu, ayetle ilgili 4. not). Diğerlerinin söylediğini kısmen paylaşmakla beraber, Allah’ın kıyamet saatinin neredeyse kendisinden bile gizlemesinin ne anlamı olabilir ki? Kendisinin bile bilmediği bir olaydan söz etmesi zaten aklen sözkonusu olamaz. Çünkü kendisi böyle bir şeyi/olayı bilmez olur. Ne yazık

ki ne demek istediği anlaşılmayan ve mantık tutarlılığı bulunmayan ifadelerin basmakalıp kullanılması meallerin çoğunda gördüğümüz bir olumsuzluktur.

30- **Taha/96:** Bu ayet, “Samiri: “Onların görmedikleri bir şey gördüm ve o sana gelen elçinin bastığı yerden bir avuç avuçladım. Bunu ziynet eşyasının eritildiği potaya attım. Nefsim böyle yaptırdı” dedi” (20 Taha/96) (H. Atay). “O da: Ben onların görmediklerini gördüm. Zira, o elçinin izinden bir avuç (toprak) alıp onu (erimiş mücevheratın içine) attım. Bunu böyle nefsim bana hoş gösterdi” (Diyanet/Heyet, Elmalı), “Samiri: Ben onların görmediklerini gördüm. Musa’nın öğretisinden bir kısmını attım. Bence böylesi daha doğru” dedi” (R. İhsan Eliaçık, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım), “Ben, dedi, Onların görmediklerini gördüm, bu yüzden o elçinin bastığı yerden bir avuç alıp attım...” (M. Sait Şimşek) şeklinde çevirmekte ve bu elçinin Cebrail olduğu anlatılmaktadır. Nitekim M. Sait Şimşek, Samiri’nin gördüm demesi uydurma olduğundan bu izin Musa’nın veya Cebrail’in ayak izi olması önemli değildir, derken, Mahmut Kısa, mealinde “Melek Cebrail’in sana geldiğini gördüm” şeklinde açıkça belirtir. Hamidullah da dipnotta Samiri’nin gördüğü şeyin Cebrail olduğunu söyler. Yine “O dedi ki: “Ben (bu) işe onların bakmadıkları bir gözle baktım. Bu nedenle de Elçi’nin (inanç sisteminden) etkili bir parçayı çekip aldım ve kaldırıp attım. Zira güdülerim beni böyle yapmaya sevketti” (M. İslamoğlu), “Ben onların/İsrailoğullarının göremediği bazı şeyleri gördüm. Gerçi ben elçinin (senin) din anlayışından bir şeyler öğrendim ve fakat onları reddettim, İçimden böyle yapmak geldi” (Mustafa Öztürk) şeklinde çevrilen ayetin doğru çevirisi herhalde şöyle olmalıdır:

“Onların görmediğini ben gördüm ve elçinin/senin yaptığının bir benzerini yaptım, canım böyle istedi, dedi”.

Anlaşıldığı kadarıyla Samiri’nin gördüğü şey, asa mucizesi başta olmak üzere Firavun’a ve kavmine Hz. Musa’nın gösterdiği ve halkın birer gerçek olarak gördüğü mucizeleri bir nevi sihir/gözbağcılığı olarak görmesi, halkın bunu kavramadığı halde kendisinin kavradığını ve Musa’nın yolundan giderek onun gibi olağanüstü bir iş yaparak gerçek tanrının Musa’nın söylediği Allah değil, buzağı olduğunu halka göstermek istemesi ve buzağıyı bunun için yaptığını anlatmasıdır. Kısaca, Musa’nın bu yolu kullandığını sandığını ve onu taklit ederek canının istediği bir şeyi yaptığını söylemektedir.

Ama meal yazarları ve tefsirciler, putperest Samiri’nin Cebrail’i nasıl görebileceğini düşünmeden işin içine Cebrail’i ve onun ayağının bastığı yeri, oradan alınan bir avuç toprağı, ziynet eşyasını, potayı, eritmeyi, inanç sistemini, hatta Cebrail’in atını vb. mitolojiler katarak ayeti kuyumcunun ve helkeltraşın atöl-yesine çevirmektedir. Oysa belirttiğimiz gibi ayette, Samiri’nin gözbağcı bir

büyücü olarak sandığı Musa'yı taklit ederek yaptığının bir benzerini yapmaya çalıştığı anlatılır.

31- Enbiya/30: Piyasadaki hemen bütün meallerde “*Yerin ve göklerin başlangıçta yapışık iken ikisini ayırdığımızı ve her canlıyı sudan meydana getirdiğimizi inananlar görmüyorlar mı?*” (21 Enbiya/30) şeklinde çevrilen ayetin, başlangıçta yerin ve göğün bitişik iken ayrıştırıldığı bilgisini insanlara vermeyi amaçlamış olarak değerlendirilmesi bir ölçüde anlaşılır ise de, astronomi, fizik ve jeoloji alanında bilgisi sıfır olan o günkü insanlardan bu ikisinin başlangıçta aynı olduğunu ve yüce Allah'ın onları ayırdığını görmelerini istemek anlamında olduğunu söylemek doğru değildir. Çünkü o günkü muhatap toplumun bu tarakta hiç mi hiç bezi yoktu.

Onun için ayet, kozmolojik veya jeolojik bir olaya değil, bir yarığı veya çatlak olmadığı halde gökten yağmurun yağdığını ve kurumuş olan yerin de bu su ile yarılıp canlı varlıklar bitirdiğini anlatmaktadır. Bunu her türden bilgiler görüp bildiği gibi, bilgisi sıfır olan herkes de görmekte ve bilmektedir. Onun için ayet belli bir sınıfa veya uzmana değil, herkese hitap etmektedir.

Yerin ve göklerin başlangıçta yapışık iken ayrıştırıldığını astronomi veya kozmoloji bilgisinin sıfır olduğu o günkü Mekke toplumunda yaşayan müşriklerin ve başkalarının nasıl görebilecekleri ve bundan hareketle yüce Allah'ın büyüklüğü, yaratıcılığı, vahiy indirip peygamber göndereceği sonucunu nasıl çıkarabilecekleri düşünülmeden, *retk* ve *fetk* sözcüklerinin *yapışık* ve *ayrışık* olmak anlamında olduğuna bakılarak başlangıçta yerin ve göklerin tek parça olduğu ve Allah'ın bunları ayırarak ikisini meydana getirdiği şeklinde açıklanmaktadır. Oysa ayet çatlaksız görünen gökyüzünün/atmosferin ve yeryüzünün yağmurla yarıldığını ve bitki bitirdiğini anlatır.

Yerin ve göklerin, kısaca evrenin altı evre içinde varedildiği ve şekillendirildiği Kur'an'da belirtmekle (11 Hud/7; 10 Yunus/3; 25 Furkan/59; 32 Secde/4; 41 Fussilet/10; 50 Kâf/38; 57 Hadid/4) beraber Enbiya/30. ayetin söylediğinin bunlarla bir ilgisi bulunmamaktadır.

Çünkü ayette böyle bir işlem anlatılmayıp sadece çatlak ve yarığı olmayan gökten yağmur suyunun indirildiği ve üzerine yağın bu su ile yerin çatlayarak ondan canlıların ortaya çıktığı söylenmektedir. Bu gerçeği inanan insanlar görüp yüce Allah'ın büyüklüğünü kavradığı gibi inanmamakta ısrar eden insanların da görüp Allah'ın büyüklüğünü ve vahiy indirip peygamber gönderdiğini kabul etmeleri gerektiği anlatılır. Çünkü bu fiziksel olay o kadar açıktır ki, bedevi insana kadar gözü gören ve akli eren herkesin büyüklüğü karşısında Allah'ın yüceliğini ve vahiy indirip peygamber gönderdiğini kabul etmesi gerekir. Başka bir deyişle bu olay, bir kez meydana gelen ve insanların olması

halinde inanacaklarını iddia ettikleri mucizenin ötesinde, sürekli tekrar eden ve hayatın varlığını ve devamını sağlayan devamlı bir mucize olduğu için yüce Allah inananların dikkatini ona çekmektedir. Bunu görmeyip küfürde ısrar etmek ve olağanüstü başka bir olayın olmasını beklemek körlük, akılsızlık ve hayvanlıktan başka bir şey olmaz. (bkz.7 Araf/179). (bkz. M. Sait Şimşek, Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri, 3/373).

Nitekim insanın yaratılışı da böyle bir süreç şeklinde gerçekleşmektedir. Erkekten inen sperm, ekin bitirmesi yönünden tarlaya benzetilen (2 Bakara/223) kadından gelen yumurta ile birleşince insan ortaya çıkmaktadır. Bu da yüce Allah'ın sürekli tekrar eden en büyük ayetlerinden/mucizelerindedir. Onun için Kur'an insanların dikkatlerini sık sık kendi yaratılışlarına da çekmektedir.

Diğer taraftan, geleneksel çeviri sahiplerinin yaptıkları açıklamalarda olduğu gibi, ayetin günümüzde gerçekleşen bilim ve teknoloji sayesinde ancak anlaşılabilirliğini veya bu gelişmenin ayetin anlaşılmasına katkı yaptığını söylemek doğru değildir. Çünkü ayetin söylediği olayın bilim ve teknolojinin gelişmesiyle bir ilgisi olmadığı gibi, böyle bir anlayış, sözkonusu ayetin bindörtüzyıl boyunca anlaşılmadığı ve ancak gayri müslimlerin bilim ve teknolojiye ilerlemeleri sonucu anlaşılabilirliği sonucunu doğurur ki bunun doğru olmadığı açıktır.

32- **Hac/15:** Görebildiğimiz kadarıyla biri dışında, piyasadaki bütün meal-lerde yanlış çevrilen ve doğru çevirisini kendisine boçlu olduğumuz bu ayetin çevirisindeki yanlışları Abdulaziz Bayındır'dan dinleyelim:

“Allah'ın peygambere dünyada ve ahirette yardım etmeyeceğini sanan kimse, yukarı bağladığı bir iple kendini asıp boğsun; bir düşünsün bakalım, bu hilesi kendisini öfkeleniren şeye engel olabilir mi?” (22 Hac/15) (H. Atay, Diyanet/heyet, T. Koçyiğit, Elmalılı, Hasan Basri Çantay, Ömer Nasuhi Bilmen Bekir Sadak, Suat Yıldırım, M. Hamidullah, R. İhsan Eliaçık, Mustafa Öztürk) veya “Kim dünyada da, ahirette de Allah'ın kendisine yardım etmeyeceğini sanıyorsa, evinin tavanına bir ip uzatsın, sonra onunla intihar etsin ve bu hilesinin öfkesini giderip gidermediğine baksın” (İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Süleyman Ateş, Ahmet Ağrakça-Beşir Eryarsoy) yahut “Kim Allah'ın kendisine bu dünyada da, ahirette de yardım etmeyeceğini düşünüyorsa göğe başka bir yolla ulaşmayı deneşin de yol alsın ve böylece görsün bakalım bu hilesi onu sıkıntısından kurtaracak mı?” (Muhammed Esed) yahut “Göğe bir ip uzatsın, sonra kessin de baksın...” (M. Hamidullah) yahut “bulabileceği bir araçla göğe yükselsin de Allah ile müminler arasındaki bağlantıyı keserek ilahî lütuf ve yardımları engellesin”(Mahmut Kısa) şeklinde çevrilen ayetin anlamı, “*Kim Allah'ın kendisine, dünyada ve ahirette yardım etmeye-*

ceğini sanıyorsa bir şekilde göğe/ Allah'a yönelsin, başkalarından istemeyi derhal kessin ve bu yolun kendini bunalıtan şeyi gerçekten giderip gidermeyeceğine baksın" şeklinde- dir. (Yani başkalarına yalvarmayı bıraksın ve Allah'a yönelsin de o zaman kendisini bunalıtan şeylerden kurtulup kurtulmayacağını görsün).

M. Sait Şimşek, 11 ve 12. ayetlerin bir uçurumun kenarındaymış gibi Allah'a ibadet eden birinden söz ettiğini ve bu kişinin Allah'tan istediği yardımın anında gelmediğini görünce başkalarına yönelip yalvardığını söyleyerek ayet- teki zamirin onu gösterdiğini söylüyorsa da, sonunda Allah'tan istediği yar- dımın gelmemesi halinde o kişinin gücü yetiyorsa göğe çıkıp bakmasını, bu- nu yapamayacağına göre Allah'ın dilediği zamanı beklemesi gerektiğini söy- leyerek o da diğerleri gibi adamı göğe çıkarır. (M. Sait Şimşek).

Ayetin bağlamı, inanç ve ibadetlerde başka varlıkları Allah'a orta koşma ve sıkıntılarını gidermeleri için dua ederken başkalarını aracılar yapma/tevessül etme bağlamıdır. (11-15). Bu çerçevede 15. ayet, başı derde düşen ve zor du- rumda kalıp ümitsizliğe düşen kişilerin aracılar üzerinden dua etmeyi bıraka- rak inançlarını tevhide kavuşturup doğrudan Allah'a dua etmeleri halinde sı- kıntı ve zorluklarının Allah tarafından giderileceğini, dünyada da, ahirette de Allah'ın kendilerine yardım edeceğini, aracılar yaparak üzererinden dua ettik- leri varlıkların ise kendilerine bir yarar sağlamadığını göreceklerini söylemek- tedir.

Yukarıda/15. ayette sözü edilen kişinin aracılarla Allah'ı ikna etme çabaları başarısızlıkla sonuçlanmış, bu onu bunalıma sokmuş ve korumasız bırakmış- tır. Aslında o, her şeyin Allah'ın elinde olduğunu da bilir.

"31. De ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlerin sahibi kimdir? Diriyi ölüden çıkaran, ölüyü de diriden çıkaran kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?" Onlar: "Allah'tır! " diyecekler. "O halde O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" de. 32. İşte gerçek Rabbiniz Allah budur. Gerçeğin dışında sadece sapıklık vardır. Öyleyse nasıl olup da döndürülüyor- sunuz?" (10 Yunus/31-32).

Sıkıntı geçmeyince, dünyada da ahirette de Allah'tan yardım görmeyeceği kanaatine varır. Allah, sonsuz merhameti ile şöyle demiş oluyor: "O yanlış yolları bırak, emrime uy ve doğrudan bana yönel, bunalımdan çıkıp çıkmaya- çağını gör"³.

33- **Furkan/77:** "Allah'tan başkasına yalvarmanız olmasa, Allah sizinle uğraşmaz (sizi cezalandırmaz), sizler (bu öğretiyi) yalanladınız, onun için azap yakamanızı bırak- mayacaktır" (25 Furkan/77) anlamındaki ayet, Allah'tan başka tanrılar edinip onlara dua eden ve bundan dolayı cezayı hak eden müşrikleri Allah'ın ceza- landırdığını belirttiği halde, Mesela, "De ki: "İbadetiniz olmasa Rabbin size

ne diye değer versin? Ey inkarcılar! Yalanladığınız için, azap yakanızı bırakmayacaktır” (H. Atay), “De ki, kulluk ve yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin? (Ey inkarcılar! Size Resulün bildirdiklerini) kesinkes yalan saydınız, onun için azap yakanızı bırakmayacaktır” (Diyanet/Heyet), “(İnanmayanlara) de ki, dua ve yönelişleriniz, ona olan inancınız için değilse, Rabbim size niçin değer versin? (Ve inkarcılara de ki): Gerçek şu ki siz (Allah’ın mesajını) yalanladınız, artık bu (günah) yakanızı bırakmayacaktır”(M. Esed), “Dua ve ibadetlerinizle karşılık vermeniz olmasa rabbim sizi ne yap-sın? Siz ise bunları yalan saydınız. Bunun da karşılığını yakında greceksiniz”(R. İhsan Eliaçık), “(Müminlere) deki: Eğer duanız olmasaydı Rabbim size niçin değer verecekti ki? (Kafirlere) de ki: sonuçta siz de yalanlamış bulunuyorsunuz, bundan böyle (inkarınız) sizin yakanızı bırakmayacaktır” (M. İslamoğlu), “Duanız olmasa Rabbim size önem vermez. Siz yalanlamıştınız, evet, ve bu sizin olacak”(M. Hamidullah), “De ki, Rabbim, dualarınız olmasa size ne değer verecektir? Yalanladınız ha! Azap yakanıza yapışacaktır” (M. Sait Şimşek), “De ki o kafirlere/müşriklere: Allah’ın birliğine imanınız, ibadet ve ihlasınız olmadıktan sonra Rabbin size ne diye değer versin? şeklinde çevirmektedir. Siz ki Allah’ın ayetlerini yalan saydınız, bunun vebalı yakanızı hiç bırakmayacak”(M. Öztürk).

Oysa bu çeviride ayetin içine hem Allah’a dua edildiği için onun insanlara değer verdiği, hem yalanladıkları için onları cezalandırđı, hem azabın yakalarını bırakmayacağı, hem müminler hem kafirler çelişkisi yerleştirilmektedir. Nedense çevirenler bu çelişkiyi görmedikleri gibi, Abdulaziz Bayındır’ın belirttiği gibi, dua sözcüğünü de ibadet olarak çevirerek ayet tamamen söyleminin dışına çıkarılmaktadır. Halbuki bir şeye ibadet etmek başkadır, ona dua etmek, yani ondan istemek başkadır ve ikisi de yalnız Allah’a yapılması gereken birer ibadettir.

Meallerde “Allah’tan başkasına dua etmek” anlamındaki ayetler nedense hep “Allah’tan başka varlıklara tapınmak” şeklinde çevrilmiştir. Böylece bilerek veya bilmeyerek Allah’tan başka kişilere dua edip onlardan hayır veya şer istemenin Allah’a ortak koşmak olduğu dikkatlerden uzak kalmıştır.

Diğer yandan, Allah’ın insanlara değer vermesi için sadece ona dua etmenin yeterli olmadığı bir gerçektir. Mesela namaz, oruç, hac, zekat, infak, cihad, tesettür ve diğer farzların yanında bütün haramlardan da kişilerin kaçınması gerekir. Duanın hepsinden kinaye olarak kullanıldığı veya hepsini sembolize ettiği gibi yorumlar akla gelmekle beraber, durup dururken sadece duanın belirtilmesi bunun uzak bir ihtimal olduğunu gösterir. Onun için ayetteki duadan maksat, müminlerin Allah’a yaptıkları dua değil, müşriklere putlarına yaptıkları ve bundan dolayı yakalarını bırakmayacak olan cezayı hak ettik-

leri dua olması gerekir. Nitekim duanın yerine imanı, ibadeti ve ihlası koyarak bundan yoksun olan müşriklere/kafirlerle Allah'ın değer vermeyeceğini ve bunun vebalinin yakalarını bırakmayacağını söyleyen Mustafa Öztürk'ün mealinde gördük.

Sonuç olarak, insanların Allah'a dua etmelerini teşvik etmek için “Duanız olmasa Allah size niçin değer versin” şeklinde çevirip seslendiren hocaların ve vaizlerin olsun, meal ve tefsir yazarlarının olsun, ayeti müminlerle ilişkilendirmeleri doğru değildir. Çünkü ayet tamamen Allah'tan başka varlıklara ve özellikle vahyin ilk muhatapları olarak Arap müşriklerine seslenmekte ve putlara dua edip yalvardıkları için Allah'ın kendilerini cezalandıracağını ve cezanın yahut Mustafa Öztürk'ün dediği gibi bunun vebalinin yakalarını bırakmayacağını söylemektedir.

34- **Şuara/20:** “*Onu işlediğim zaman dalalette olanlardandım*” (26 Şuara/20) ayetini mealler kimi iman ve tevhidin karşıtı olarak, kimi vahiy bilgisinden yoksun yaşamakla beraber şirke bulaşmadan ama cahiliye toplumundan çıkış yolunun ne olduğunu da bilmeden toplumun bir ferdi olarak yaşamak veya yolunu şaşırarak anlamında olmak üzere değişik şekillerde çevirmektedir.

Nitekim “*Seni yolunu yitirmiş bulup doğru yolu göstermedi mi?*” (Duha 93/7) ayetindeki “*dâllen*” sözcüğünü de kimileri tevhidin karşıtı olarak dalalet anlamında çevirirken, kimileri ise *yolunu yitirmek, kaybolmak, şaşırarak, çıkış yolu bulamamak*, gibi anlamlarda çevirmektedir. Tefsirler de ayetin aher iki şekilde açıklamasını yapmaktadır.

Terim olarak *dâllen* (çoğulu, *dâllûn-dâllîn*) sözcüğü tevhitten sapmış anlamına gelmekle beraber, Kur'an burada terim olarak küfür veya şirk anlamında kullanılmış olsaydı herhalde “*fi dalaletin*” veya “*alâ dalâletin*” ifadelerinden birini kullanarak söylerdi.

Şüphesiz Peygamber olmadan önce Hz. Muhammed'in henüz gelmemiş olan Kur'an'ın tarif ettiği tevhit ve hidayet üzere olduğunu söylemek, ayeti tahrif etmek ve Peygamberi kurtarmak adına Allah'ı (haşa) yalancı çıkarmak anlamına geleceğini unutmamak gerekir Çünkü Kur'an onun hakkında “*Sen kitap nedir, iman nedir bilmiyordun*” (42 Şura/52) diyerek vahyin öğrettiği imanın ne olduğunu o zaman bilmediğini belirtir. Onun için yüceltmek adına vahiy almadan önce de peygamber olup tevhit üzere bulunduğunu söyleyen mitolojik anlatımlara itibar etmemek gerekir.

Ancak imanın ve kitabın ne olduğunu bilmemekle beraber *dâllen-dâllîn* sözcüklerinin bazılarının ileri sürdüğü gibi Hz. Muhammed'in ve Hz. Musa'nın müşrikler gibi putları övdüğü veya onlara taparak şirk koştuğu anlamına geldiğini söylemek de isabetli olmasa gerektir. Çünkü her iki peygamberin ha-

yatlarında müşrikler gibi inandıklarına ve yaşadıklarına ilişkin sağlam bilgiler mevcut değildir. Onun için her iki peygamber için kullanılan “*dalâlet*” sözcüğünün terimsel anlamda şirk ve küfür olarak değil, sözlük anlamda *kaybolmak*, *şaşırmak*, *çıkış yolu bulamamak* anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. *Dalâlet* kelimesinin bu anlamda olduğunu Mevdudi şöyle belirtir:

“Dalâlet, her zaman ‘yoldan çıkmak’ demek değildir. Kelime, cehalet, yanlış, unutkanlık, şaşkınlık ve dikkatsizlik anlamlarında da kullanılır...” (Tefhim, 4/17, İstanbul: İnsan Yayınları, 1996).

Onun için buradaki “*dâllen-dâllîn*” sözcükleri olsa olsa “*Yoldan çıkmış körleri doğru yola getirecek değilsin (ve mâ ente bi hâdî'l-umyi an dalâletibim)*” (27 Neml/81; 30 Rum/53) ayetlerindeki gibi toplumun cahiliye yaşantısından bir çıkış yolu bulamayan, bocalayan veya toplumda kaybolmuş, anlamında kullanılmış olmalıdır⁴. Nitekim Hz. Peygamberin “*Allah’ım! Kullarının sana nasıl ibadet etmelerini istediğini bilmiyorum. Eğer doğru ibadet şeklini bilseydim, sana öyle ibadet ederdim*” dediği belirtilir⁵. (Hz. Muhammed’in peygamberlikten önceki dinî durumu, günah işleyip işlemediği ve ismet’in anlamı hakkında geniş bilgi için bakınız: İbrahim Sarmış Hz. Muhammed’i Doğru Anlamak, 277-323, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2011).

35- Lokman/34: Lokman suresinin 34. ayeti bir ikisi dışında, meallerde “Kıyametin bilgisi yalnız Allah’ın katındadır. Yağmuru o yağdırır ve rahimlerde olanı o bilir. Hiç kimse yarın eline ne geçeceğini bilmez ve nerede öleceğini bilmez. Ama Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır” (31 Lokman/34) şeklinde çevrilir.

Bu şekilde çevrilmesinin sebebi, ayette geçen ve *muğayyebatı hamse* olarak bilinen beş şeyi ancak Allah’ın bildiği Buharî ve diğer rivayet kitaplarında belirtilmiş olması, tefsircilerin bu rivayete dayanarak ayeti bu şekilde açıklaması ve okuyucuları yönlendirmesidir. Mesela Buharî’de, ayette geçen beş şeyin gaybın anahtarları olup Allah’tan başka onları kimsenin bilmediğini Hz. Peygamberin söylediği şöyle belirtilir:

“*Gaybın anahtarları beştir, onları Allah’tan başka kimse bilmez. Rahimlerde ne olduğunu Allah’tan başka kimse bilmez, yarın ne olacağını Allah’tan başka kimse bilmez, yağmurun ne zaman yağacağını Allah’tan başka kimse bilmez, kişinin nerede öleceğini Allah’tan başka kimse bilmez, Kıyametin ne zaman kopacağını Allah’tan başka kimse bilmez*”⁶.

Oysa ayetin doğru çevirisi şöyle olmalıdır: “*Şüphesiz kıyamet saatinin bilgisi onun yanındadır. Yağmuru indirir ve rahimlerde olanı bilir. Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilemez ve hiçbir kimse nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz Allah bilendir, her*

şeyden haberdar olandır.”(31 Lokman/34). Mustafa Öztürk, M. Hamidullah ve M. Sait Şimşek bu şekilde çevirir.

Âyette kıyamet saati ile ilgili “*Şüphesiz kıyamet saatinin bilgisi onun yanındadır*” cümlesinde bu bilginin yalnız Allah’ın yanında olduğunu belirten hasır/özelleştirme anlamı, isim cümlesinde haber olarak kullanılan “*onun yanındadır*” anlamındaki “inde” zarfının mübtedadın önce gelmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu da sözkonusu bilgiye Allah’tan başka kimsenin sahip olmadığını belirtir. Dolayısıyla kıyametin ne zaman kopacağını Allah’tan başka kimse bilmez.

Ondan sonra gelen “*Yağmuru indirir ve rahimlerde olanı bilir*” cümleleri ise takdim-tehir olmaksızın gelen düz cümlelerdir ve ikisinde de bu hasır/özelleştirme yoktur. Yağmurun ne zaman yağacağını ve rahimlerde ne olduğunu Allah’tan başka kimsenin bilmediğini değil, yaşamanız için suyu nasıl o indiriyorsa, annelerinizin rahminde sizi yaratan ve yaşatan da odur, demektedir. Zaten yağmurun nerede ve ne zaman yağacağını ve rahimlerde neyin olduğunu Allah’tan başka kimsenin bilmediğini söylemek en azından bugün için bilimsel gerçeklere de aykırı bulunmaktadır. Çünkü günümüzde artık meteoroloji, günler, hatta haftalar ve aylar öncesinden yağmurun nerede, ne zaman ve ne şekilde yağacağını az çok tespit edebildiği gibi, tıp bilimi de rahimlerde olanı/oluşanı artık her yönden tespit edebilmekte, hatta erkeğin spermi ile kadının yumurtasını rahimde, bunun da ötesinde laboratuvarında buluşturarak isteyene erkek, isteyene kız, hem de gözlerinin rengine kadar neredeyse rengini de belirleyerek çocuğu oluşturmaktadır. Onun için her iki konuda ayetin yapmadığı sınırlandırmayı rivayetlerle ve ona dayanan açıklamalarla ona yükleyerek bu işleri yalnız Allah’ın bildiğini söylemek, ama bilim ve teknoloji bunun aksini ortaya koyunca yapılanların ayetle, daha doğrusu kafamızdaki bilgilerle çatışmadığını göstermek için de yorum üstüne yorum yapmak doğru değildir.

Âyetin ondan sonraki “*hiçbir kimse yarın ne kazanacağını bilmez ve hiçbir kimse nerede öleceğini bilemez.*” cümlelerinde ise, bu şeyleri ancak Allah’ın bileceğini belirten hasır/özelleştirme uslubu kullanılmıştır. Bu da Arap dilinde özne veya nesne olarak belirtisiz/nekre bir ismin olumsuz bir cümlede kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir. *Hiçbir kimse gelmez, hiçbir kimse gitmez,* cümleleri gibi. Ayetteki her iki cümlenin uslubu budur. Onun için kesin bilgi ifade etmeyen tahmin ve temenni dışında, Allah’tan başka hiçbir kimse yarın ne kazanacağını kesin olarak bilmediği gibi, hiçbir kimse de nerede öleceğini bilmez.

*Dolayısıyla ayette ancak Allah'ın bildiği ve insanların bilmediği şeyler beş değil, üç tane-
dir. Çünkü yağmurun nerede ve ne zaman yağacağını ve rahimlerde olanları artık bili-
min ilerlemesiyle insanlar da bilebilmektedir.*

Âyetin metni bunu söylemesine karşın, o günkü Arap toplumunda egemen olan anlayışı seslendirdiği açık olan rivayetler ve onlara dayalı yapılan yorum-
larla ayete başka bir anlam yüklenmekte, böylece bilerek veya bilmeyerek vah-
iy ile bilimin çatıştığı imajının ortaya çıkmasına yol açılmaktadır.

36- **Ahzab/56:** Bu ayet “*Salli*” fiilinden dolayı meallerde gerçek anlamından uzak şekillerde çevrilmektedir. Örneğin, Talat Koçyiğit ve Diyanet/heyet) meallerinde: “*Şüphesiz Allah ve melekleri Peygambere salat ederler, ey inananlar! Siz de ona salat ve selam getirin*” (33 Ahzab/56).

Elmalılı ve Durmuş Bulgur’un Mevdudi mealinde “*Gerçekten Allah ve melekleri Peygambere salat ederler. Ey iman edenler, siz de ona teslimiyetle salat ve selam edin*”.

Hüseyin Atay-Yaşar Kutluay mealinde “*Şüphesiz Allah ve melekleri Peygambere överler; ey inananlar! Siz de onu övün, ona salat ve selam getirin*” (33 Ahzab/56).

M. Esed mealinde “*Allah ve melekleri, şüphesiz Peygambere kutsarlar, (o halde) ey iman etmiş olanlar siz de onu kutsayın ve kendinizi onun rehberliğine tam bir teslimiyetle terk edin*”.

Şaban Piriş mealinde “*Allah ve melekleri peygambere rahmet eder. Ey iman edenler, siz de onun için rahmet ve esenlik dileyin*” şeklinde değişik olarak çevrilmektedir.

Görüldüğü gibi ayette yer alan salat ve selam kelimeleri olduğu gibi aktarılmakta, anlamları da sonra yapılan açıklamalarla verilmektedir. Örneğin, Diyanet/Heyet mealinde çeviriden sonra şöyle bir açıklama yapılmaktadır:

“Allah’ın salavatı, rahmet etmek ve kulunun şanını yüceltmektir. Meleklerin salavatı, Peygambere şanını yüceltmek, müminlere bağış dilemek, anlamındadır Müminlerin salavatı ise, dua anlamına gelmektedir...”. Aynı açıklamayı Rağıp İsfahani de el-Müfredat kitabında yapmaktadır. (sa-la maddesi, sayfa, 285-286). Mahmut Kısa mealinde ise “salla” kelimesinin içine bir aşura kazanı gibi bütün anlamlar ve yorumlar doldurulmaktadır.

Oysa bu açıklamalar doğru ve tutarlı değildir. Çünkü kelimenin kipi veya kullanıldığı yer değişmediği sürece değişik kişilerin kullanmasıyla anlamının değişmesi veya farklı anlamlar belirtmesi sözkonusu değildir. Mesela, Türkçe olarak birine “koş” denildiği zaman bunun A kişiye göre koşmak, B kişiye göre oturmak, C kişiye göre yatmak, D kişiye göre kalkmak, anlamına gelmesi düşünülemez.

Onun için aynı kelime olan “*salat*” kelimesinin Allah için kullanıldığı zaman başka anlam, melekler için kullanıldığı zaman başka anlam, insanlar için kullanıldığı zaman başka anlam ifade ettiği söylenemez. Bu bakımdan anlamada ve çeviride yapılan yanlış örtbas etmek için yapılan bu yorumlar da sübjektif yorumlar olup dilin kullanımına aykırıdır. Bu durumu Yüce Kur’an meali yazarları dipnotta şöyle belirtirler:

“Ayetteki ‘*yusalli*’ fiilinin iki öznesi bulunmaktadır; Allah ve Melekler. Müfessirlerin büyük çoğunluğu bu fiilin Allah ile kullanılması halinde ‘rahmet ve mağfiret’, melekler ile kullanılması halinde ise ‘istiğfar ve dua’ anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Ebussuud, bir fiile aynı cümlede nitelikleri farklı iki öznenin dolaylı iki mananın verilmesinin mümkün olmayacağını söyler” (A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım, Yüce Kur’an, Ahzab/43. ayetle ilgili not).

Doğrusu, klasik Arapça sözlüklerde “sa-la, yas-lî/yas-lû” kök kelimesine verilen anlamlar Arap saçına dönmüş ve hangisinin kök olup temel anlamı ifade ettiğini belirlemek hayli zorlaşmıştır.

Ayetteki *Salat* kelimesinin *Namaz kılmak* veya salavat getirmek anlamında değil, sözlük anlamıyla *desteklemek* anlamında kullanıldığını belirten aşağıdaki açıklamalar doğruyu yansıtmaktadır:

“Ayette geçen ‘salli’ sözcüğünün ‘sa-la-ye’ kökünden türemediği kesin olduğuna göre, bu kelime ‘sa-le-ve’ kökünden türemiş olmalıdır.

‘Sa-la-ve’ sözcüğü, isim olarak ‘uyruk, fiil olarak da “uyukları hareket ettirmek” demektir. Bir kimsenin herhangi bir yüke destek vermek istediği zaman uyukunu (bacağın diz ile kalça arasındaki bölümü) yatay hale getirip yükün altına sokarak destek sağlaması da bu sözcükle ifade edilir...” Kelimenin etimolojisini ve uğradığı değişiklikleri belirttikten sonra şöyle devam edilir:

“Bütün bunlar bize göstermektedir ki bu ayette geçen “salli” sözcüğü kesinlikle ‘sa-le-ve’ kökünden türemiştir. Dilbilgisi kurallarına göre aslı ‘salvet’ olan mastarının, geçmiş zaman belirten bir fiil olan ‘salla’ sözcüğünün emir kipi olan ‘salli’ ve çoğulu ‘sallû’ sözcüklerinin hepsinin birden ‘sa-le-ve’ kökünden türediği açıkça belli olsa da, konunun önemi ve bugüne kadarki yanlış anlamlandırmalar dolayısıyla her insanın zihninde bir ‘acaba’ sorusu kalabilmektedir. Ama Kur’an bu soruya da cevap vermiş ve Kıyame suresinin 31-32. ayetlerinde “salla” sözcüğünü karşıt anlamı ile birlikte kullanmak suretiyle bu konuyu açıklığa kavuşturmuştur.

Kıyame: 31-32: “*Fe la saddocka ve la salla ve lakin kezzebe ve tevella=0, ne tasdik etti ne de çaba harcadı/ destekledi, ama yalanladı ve geri durdu*”.

Ayette geçen dört eylemin ikisi, diğer ikisinin karşıtı (zıt anlamlısı) olarak gösterilmiştir. “Kezzebe” (yalanladı)’nın karşıtı “saddaka”(doğruladı) olarak belirtilirken, sürekli geri durmak, sürekli yüz çevirmek, ilgisiz kalmak, ilgisizlik, pasiflik ve yapılmakta olan girişimleri kösteklemek, anlamlarına gelen “tevela” sözcüğünün karşıtı/zıt anlamlısı olarak da “salla” sözcüğü kullanılmıştır. (...)

Namaz anlamına gelen lam-ı tarifli es-Salat’ın yapılması, icrası, namaz kıl/kılınız emirleri kılmakla ilgili cümleleri, Kur’anda ‘salla’ şeklinde değil de, ‘akimi’s-salâte’ gibi ikame fiili ile birlikte kullanılmış halde toplam 67 yerde geçmektedir”.

Yazar, kelimelerin anlamlarında kaymaların olabileceğini ve salat kelimesinin “aba harcamak, desteklemek” anlamından çıkmasının sebebini İsrailiyat kültürü olduğunu, İbranice dilindeki “selamlama, selam durma” anlamına gelen “saluta” kelimesinin bir yansıması olarak “salat” kelimesine bu anlamın verildiğini, Batı dillerinde de bunun yansımalarının olduğunu söyledikten sonra şöyle der:

“Görünen o ki sözcüğün İbranice anlamı, Arapça anlamını bastırmış ve müslümanlar ile Kur’an arasına yüce dağlar gibi girip oturmuştur. Çünkü “saluta” sözcüğünün türevlerinden olan Salavat scğ, Hac suresinin 40. ayetinde İbranice anlamıyla, yani “*manastırlar*” anlamıyla yer almasına rağmen bu husus müslümanlarca dikkate alınmamış ve hl da alınmamaktadır. (...)

Bu konunun saptırılması ya da cehalet yüzünden yanlış anlamlandırılmasının sonucu bir de “Salavat getirme/salavatı şerife okuma” ortaya çıkmıştır. Bugün için piyasadaki bütün ilmihal kitaplarına göre “*Allahumme salli*” ya da bunun değişik versiyonlarını söylemek demek olan “Salavat”, Kur’an’da bambaşka bir anlamda kullanılmıştır. Ne gariptir ki Kur’anı değil de, rivayetleri önplana çıkaran bu kitaplar da kendi uydurdıkları “salavat” kavramını Kur’an’a, Ahzab/56. ayetine dayandırdıklarını iddia etmektedirler. Ama onların Türkçe diye sundukları da Arapça olduğundan kimse sözcüklerin gerçek anlamlarını ğrenememekte ve gerçekler, yalan ya da cehalet örtüsü altında kalmaktadır. Yukarıda yaptığımız tahliller ışığı altında konunun anahtarı olan ayet şudur:

“*şüphesiz Allah ve melekleri Peygamberi destekliyorlar/ ona yardım ediyorlar/ onun için gerekeni yapıyorlar. Ey müminler! Siz de ona destek olun/ ona yardım edin/ onun için gerekeni yapın ve onun güvenliğini tam bir güvenlikle sağlayın/ tam teslimiyet gösterin*” (33 Ahzab/56). (...).

Bu ayet indiği zaman Ashab’ın bir köşeye çekilip “Allahumme salli ve selim...” demediği, ama varıyla yoğuyla, canıyla harekete geçip Allah yolunda

peygamberimize destek olup güvenliğini sağladığı tartışmasız olarak bellidir. Böyle olmasına rağmen Allah'ın dinine bu tip uydurmaları sokmaya çalışanlar ya kasıtlı ihanet içindedirler ya da özendirme amaçlı cehaleti temsil etmektedirler.” Kevser Suresindeki (108 Kevser/2) ayet de “*Rabbin için destekle/şirke ve tağuta karşı çaba göster/sosyal yardım yap*” anlamındadır. (Hakkı Yılmaz, İşte Kur'an, 1/283-286, İstanbul: İşaret yayınları, 2007).

Nitekim M. Sait Şimşek, M. İslamoğlu, Mustafa Öztürk, M. Hamidullah, R. İhsan Eliaçık, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım da ortalama olarak “*Allah ve melekleri Peygamberi destekliyor; hiç kuşku yok. Ey iman edenler! Siz de onu destekleyin ve emirlerine tam teslimiyetle itaat edin/esenlik dileyin*” diye anlamlandırır. (Geniş bilgi için bakınız: İbrahim Sarmış, Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak, 109-116).

37- **Sebe'/13:** Şirk tapınmalarda tapılan şeyler tarih boyunca 'heykel'le temsil edilmiştir. Bunu Kur'anı Kerim'in mücadelelerinden kesitler verdiği örneğin Nuh, İbrahim, Musa ve Hz. Muhammed dönemlerinde görüyoruz. Sığıra tapan Firavunlar zamanında olsun, uzun süre onların esareti altında yaşayan İsrailoğulları döneminde de olsun putçuluğun heykellerle temsil edildiğini görüyoruz. Mesela düşmandan kurtulup Kızıldeniz'in doğusuna çıkan İsrailoğulları bir kavmin putlara taptığını görünce Hz. Musa'dan onların putlarına benzer kendilerinin de puta/ilaha sahip olmak istediklerini (7 Araf/138) ve Tur Dağına giden Hz. Musa'nın yokluğunu fırsat bilen Samiri'nin yaptığı buzağı heykeline tapmaya başladıklarını (20 Taha/87-97) görüyoruz. Bu tehlikeden dolayıdır ki İslam'ın ilk dönemlerinde insan, hayvan, melek, şeytan gibi canlıların heykelini yapmanın rivayetlerde yasaklandığını görüyoruz.

Bütün bunlara karşın, meal ve tefsirlerde “Cinler Süleyman için mihraplar, heykeller, havuz gibi çanaklar ve sabit kazanlar yapıyordu” (32 Sebe'/13) ayetinde geçen ‘*Temâsil*’ kelimesinin “Heykeller” diye çevrildiğini ve bu heykellerin Hz. Süleyman'ın emri ile cinlere yaptırıldığının seslendirildiğini görüyoruz. Mesela Elmalılı bunu şöyle anlatır:

“*Temasil, Timsal* kelimesinin çoğuludur. Timsal, canlı veya cansız bir şeyin biçimine benzer yapılan herhangi bir şekildir. Burada “Temasil”, melekler, Peygamberler ve salih insanların şekilleridir, denilmiştir. Halk görsün de onlar gibi ibadet etsinler, diye mescitlerde bakırdan, pirinçten, sırcadan, mermerden bunların şekilleri yapılırdı. Böylece heykellerin yapılmasına Süleyman nasıl izin verdi? diye sorabilirsin. Cevaben derim ki, tasvir, yalan ve zulüm gibi aklın kötü gördüğü şeylerden değildir. Böyle olanlarda şeriatlerin birbirinden farklı hüküm getirmeleri mümkündür. Ebu'l-Aliye'den rivayet edildi-

ğine göre o zaman resim yapmak haram kılınmamıştı...” (Elmalılı, Hak Dini Kur’an Dili, 6/356, Sebe’/13. ayetin tefsiri).

Mesela M. Sait Şimşek bunu şöyle anlatır: “Cinlerin yaptıkları heykellere gelince, bunların bakır, cam, taş vs’den yapılmış melek ve hayvan şekilleri oldukları söylenir. Mesela sarayının çevresinde aslan heykelleri vardı. Bazıları ise Hz. Süleyman’a cinlerin yaptıkları heykellerin ağaç gibi cansız varlıkların heykelleri olduklarını söylerler” (M. Sait Şimşek, Hayat kaynağı Kur’an tefsiri, 4/217, Sebe’/13. ayetin tefsiri).

Bu anlatımı meal ve tefsirlerin hemen hepsinde görmek mümkündür. Oysa ayetteki *temâsîl* kelimesini, canlı varlıkların dikilen heykelleri olarak değil, ülkenin sanayi ve savunma işlerinde kullanılmak üzere Süleyman Peygamberin emrinde çalışan yabancı sanatkarların her ürün için yaptığı ‘*model örnekler*’ veya *anutsal eserler* olarak anlamak daha makul ve inanç açısından daha sağlıklı görünmektedir. Çünkü tevhide çağıran bir peygamberin, şirkin ve putperestliğin sembolü olan heykellerle çevresini doldurmasının mantığı yoktur. Bunu sanatseverlikle açıklamak da sağlıklı olmaz. Çünkü tarih boyunca putperestliğin sembolü olan şeyleri bir peygamberin sanatseverlik adına onaylaması ve tervec etmesi makul değildir.

38- Sebe’/23: Kur’an’ın söyledikleri, rivayetler ve onların oluşturduğu anlayış doğrultusunda anlaşıldığı veya bu kültür Kur’an anlayışımızı yönlendirdiği için Şefaate ilgili Sebe’/23. ayeti, “Allah’ın huzurunda, kendisinin izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez...” (Süleyman Ateş, Şaban Piriş, Talat Koçyiğit, R. İhsan Eliaçık, Muhammed Esed, TDV, Elmalılı, Hüseyin Atay-Yaşar Kutluay, vd.) veya “Kendisine izin verdiği müstesna. Onun katında şefaate fayda vermez” (M. Sait Şimşek) şeklinde anlaşılıp çevrilmektedir. Oysa ayet, M. İslamoğlu ve M. Öztürk’ün çevirdiği gibi “Allah katında şefaate, onun izin verdiklerinden başka kimseye fayda vermez...” anlamındadır.

Aradaki fark açık değil mi? İlkinde Allah’ın bazı kişilere şefaate yetkisi vereceği ve bunların şefaatinin yarar sağlayacağı anlaşılırken, diğerinde, Allah’ın izin verdiği kişilerden başkasına şefaatin yarar sağlamayacağı anlaşılmaktadır.

Yine, belirtilen meallerde yanlış olarak “O gün, Rahmân’ın kendisine izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimselerden başkasının şefaati fayda vermez” (20 Taha/109) şeklinde çevrilen ayetin doğru çevirisi, “O gün, Rahman’ın izin verdiği ve sözünden hoşlandığı kişilerden başkasına şefaate fayda vermez” şeklinde olması gerekir.

39- Fatır/10: Meallerde genel olarak bu ayet şöyle çevrilir: “...güzel sözler O’na yükselir, o sözleri de yararlı iş yükseltir...” (35 Fatır/10). Buna göre şehadet kelimesinin ve benzeri güzel sözlerin güzel ameli yükselttiği kabul edilir. Çe-

viri yapanlar ve tefsirciler “*yerfan*” fiilinin öznesi olarak kimisi Allah olduğunu söylerken kimisi salih amelin olduğunu söyleyerek çelişkili açıklamalar yaparlar ve güzel sözün Allah’a yükselmesi için ardından salih amelin işlenmesi gerektiğini söylerler. Mesela, M. Öztürk ve M. Sait Şimşek güzel sözü salih amelin yukarıya çıkardığını söylerken, M. İslamoğlu, “*yerfan*” fiilinin öznesinin Allah olabileceğini söylediği halde ayeti yine de “Ona sadece güzel sözler yükselir, o sözleri yücelten ise imana uygun eylemlerdir” şeklinde çevirir.

Oysa bu şekilde anlamanın bir mantığı yoktur. Çünkü güzel söz de kendi başına salih bir ameldir ve Allah onu boşa götürmez. Örneğin, kelime-i şahadet, Allah’ı tenzih etmek/tesbih, sonsuz yüceltmek/hamd, dua, başkasına yapılan güzel bir öğüt, iyiliği emretme veya kötülükten sakındırma gibi sözler bizatihi iyilik olup boşa gitmez. Diğer salih ameller de aynı şekilde boşa gitmez. Onun için anlatılmak istenen şey, güzel sözün de, salih amelin de Allah tarafından kabul edildiği ve boşa gitmediğidir. Buna göre ayeti, “*Güzel sözleri de, salih ameli de Allah kabul eder*” veya “*Güzel sözler de, salih amel de boşa gitmez*” şeklinde çevirmek yanlış olmaz.

Şüphesiz İslam, iman ve salih amel bütünüdür. İmansız amel geçersiz/değersiz olduğu gibi amelsiz iman da yararsızdır. Ancak belirttiğimiz gibi ikisinin Allah’ın yanında değerli olması birinin diğerini yükseltmesine bağlı değildir.

40- **Zümer/42:** “*Uykuda ölenlerin de, günlük hayatta ölenlerin de öldüklerinde canını alan Allah’tır. Ölüm vakti gelenlerin canını alır, diğerlerini ise eceli gelinceye kadar bırakır, eceli geldiğinde onların da canını alır. Şüphesiz düşünen bir toplum için bunda dersler vardır*” (39 Zümer/42) ayeti meallerde ne dediği anlaşılmayacak şekilde çevrilmektedir. Örneğin, A. Gölpınarlı, S. Ateş, M. Esed, Şaban Priş, Ali Bulaç, Y. Nuri Öztürk, S. Yıldırım, Talat Koçyiğit, R. İhsan Eliaçık, Atay-Kutluay, İ. H. Baltacıoğlu, M. İslamoğlu, M. Öztürk, M. Sait Şimşek, Diyanetin her iki meali, vd. meallerinde “Allah, eceli gelenlerin ruhlarını ölümleri anında, eceli henüz gelmeyenlerin de uykularında alır...” şeklinde çevrilir ki okuyucunun bundan doğru bir şey anlaması mümkün değildir. Acaba kişiler ölüm anından başka bir vakitte mi ölürler? Elbette ya uykuda veya başka bir anda ama herkes eceli gelince/yaşamı bitince/vucudun canlılık fonksiyonları bitince ölür. Bunu açık bir dille söylemek çok mu zordur!

Ayet, insanlardan bazılarının uyku sırasında, bazılarının da günlük hayat içinde öldüğünü, eceli gelenlerin o anda öldüğünü, eceli henüz gelmemiş olanların ise öleceği zamana kadar yaşamaya devam ettiğini ve eceli geldiğinde öldüğünü, böylece hepsinin ölüp yaptıklarının hesabını vereceklerini söyler.

41- **Mümin/46:** Kültürel bilgilerle oluşturulup bazı ayetlerin de payanda olarak kullanıldığı kabir azabı inancını Kur'an'la desteklemek için Mümin/46. ayeti, “*Sabah akşam ateşe arz olunurlar, kıyamet koştuğu gün de Firavun'un adamlarını en şiddetli azaba sokun, denilir*” şeklinde çevrilmektedir.

Tefsir ve meallerde ayetin açıklaması da bu doğrultuda yapılmaktadır. Örneğin, Tefhimu'l-Kur'an şöyle açıklar:

“Bu ayet, berzah aleminde vuku bulacak azabı ispatlamaktadır. Nitekim bu husus birçok hadis kitabında “kabir azabı” başlığı altında yer almıştır. Allah Teala burada açık bir şekilde sözkonusu azabın iki safhasını belirtmiştir. Birinci safha, Âli Firavun'a verilecek olan şiddetli azaptır. Bu azap şöyle olcaktır: Onlar sabah akşam cehennem ateşiyle karşı karşıya getirilerek dehşet içinde kalacaklardır. Yani onlar boğulduktan sonra, kıyamet gününe kadar geçecek süre içinde sabah akşam o ateş kendilerine gösterilecektir. Ancak bu azap sadece Firavun ve kavmine mahsus olmayıp, tüm kafirler kıyamete kadar aynı muameleye tabi tutulacaklardır...” (Tefhimu'l-Kur'an, 5/151, İstanbul: İnsan Yayınları, 1996).

Mustafa Öztürk ise, “*ennaru yu'raduna aleyha ğuduvven ve aşiyyen*” ifadesi için “Ehli sünnet alimlerince berzah alemine, dolayısıyla kabir azabına delil gösterilir” diyerek sahiplenmediği görünen ehli sünnet alimleri gibi ayeti çevirmekte ve bu inanç konusunda sessizliği tercih etmektedir.

Ayetin bu şekilde çevrilmesinin sebebi, belirttiğimiz gibi devşirme kültürün oluşturduğu kabir azabının varlığına ilişkin kültürel bilgilerin yönlendirmesidir. Bu bilgiler öncelenecek, ayet onun doğrultusunda anlaşılıp çevrilmektedir.

Oysa kıyametten önce ve sonra olmak üzere iki azaptan sözedildiğine bakılarak ayetin “*sabah akşam ateşe arz olunurlar*” diye çevrilen kısmı, gerçekte kabir azabından değil, *küfürde ısrar ederek ölmeleri durumunda sözkonusu insanların mutlaka cehennemde ceza göreceklerine ilişkin yapılan sürekli uyarı ve tehdidi belirtmektedir. Ayette sabah-akşam, devamlılıktan kinayedir.*

M. Esed, ayetle ilgili dipnotunda “*Yani, Peygamberler ve bu pasajda sözü edilen müminler tarafından gece gündüz uyarılmış oldukları ateşe*” diyerek bu gerçeği belirtmektedir.

Bunun bir benzeri “*..Zulmedenlere, şüphesiz, bundan başka da azap vardır; fakat onların çoğu bilmezler*” (52 Tûr/47) ifadesidir. Görüldüğü gibi ayette iki tane azaptan sözedilmektedir. Burada sözü edilen ilk azap, dünyada müslümanların elleriyle Allah'ın kafirleri cezalandırmasıdır. Bu da onların yenilmeleri ve perişan olmalarıdır. Nitekim inanmamakta direnen ve düş-

manlık yapan müşrikler ayetin bildirdiği şekilde müslümanların elleriyle yenilmiş ve cezalarını görmüşlerdir. İkinci azap ise, ahirette Allah'ın onlara vereceğini bildirdiği cehennem azabıdır. Ayette iki azaptan sözedildiğine bakarak birincisinin kabir azabı, ikincisinin de kıyamet saatinden sonraki cehennem azabı olduğunu söylemek doğru değildir.

Benzeri başka bir ayet de “*Andolsun, yollarından dönmeleri için onlara büyük azaptan önce yakın azaptan tattırırız*” (32 Secde/21) ayetidir. Burada da büyük azap ve yakın azap olmak üzere iki azaptan sözedilir. Şüphesiz yakın azap, dünyada başlarına gelecek olan yenilgi, felaket vb. cezadır. Büyük azap ise, ahiretteki cehennem azabıdır. Ayette iki azaptan sözedildiğine bakarak büyük azaptan önce kabir azabının olduğunu söylemek de doğru değildir.

Bunun da ötesinde, “Çevrenizdeki bedevi Araplardan ve Medine halkından ikiyüzlüler vardır ki münafıklıkta hünerleşmişlerdir. Onları sen bilmezsin, ancak biz biliriz onları. *Onlara iki kez azap edeceğiz, sonra da onlar büyük bir azaba uğratılırlar*” (9 Tevbe/101) ayetinde üç kez azaptan sözedilir. Ayette kabir azabından sözedilmediği halde sırf önbilgilerin yönlendirmesiyle bu azaplardan birinin dünya hayatında hezimete uğramak, ikincisinin kabir azabı, üçüncüsünün de cehennem azabı olduğu belirtilir ve tefsirlerin genelinde ayet bu şekilde yorumlanır.

Nedense ulemamız, anlamını kavrayamadıkları kimi ayetleri mensuh sayarak işin içinden çıkmayı veya kendilerinden önceki büyük olarak bilinen kişilerin söylediklerini üstünkörü tekrar etmeyi marifet bildikleri gibi, özellikle Mümin/46 ve Tevbe/101 ayetlerini de kabir azabıyla ilişkilendirmeyi ve böylece Ehli Sünnet'ten olduklarını göstermeyi bir marifet sayarak işin içinden çıkmaktadırlar. Belki bir iki kişi dışında, Meal yazarlarımız da geleneksel anlayışın etkisiyle meallerde bu doğrultuda açıklamalar yaparak her iki ayeti bu şekilde yönlendirme yoluna gitmektedir.

Oysa ancak vahyin bildireceği gaybi bir konu olarak insanların geleceğinde bu kadar önemli görülen kabir azabını Kur'an bir inanç ilkesi olarak sarahaten ne bildirmiş, ne kabul edip etmemekle ilgili bir değerlendirme yapmış, ne de ahvalini belirtmiştir.

Bu kadar önemli bir olaya Kur'anın değinmemesi ve bir inanç yahut bir uygulama olarak belirtmemesi ne kadar makul olabilir? Durum böyleyken, gelenekçiliği, taklitçiliği, mezhep bağnazlığını ve bulanık kültürü esas alarak sanki vahyin belirttiği kesin bir inanç ilkesiymiş gibi Allah'ın ayetlerini kültürün oluşturduğu varsayıma dayalı bir anlayışla açıklamak ve insanları buna inandırmak hiç de usule ve akla uygun bir yöntem değildir. Hele kabir azabını (ve şefaati) kabul etmeyenleri Bid'at Ehli, kabul edenleri de Sünnet Ehli

diye nitelerek müslümanları buna göre tasnif etmek ve bunu ayırıcı ölçü yapmak, ne Kur'an'la, ne de akıl ve insafla bağdaşır.

Tevbe/101. ayetin söylediği, M. Esed'in "*Onlara (bu dünyada) iki kat azap vereceğiz, (öte dünyada ise) onlar çok (daha) zorlu bir azaba terkedileceklerdir*" (ilgili ayetin meali) dediği gibi, münafıklıkta kaşarlanmış olan kişilerin dünyada müslümanların vereceği katmerli cezaya çarptırılacakları ve ahirette cehennem azabına uğrayacaklarıdır. Nitekim de böyle olmuştur. Allah içyüzlerini deşifre ederek defalarca rezil etmiş, kurdukları komplo ve tuzaklar defalarca ortaya çıkarılarak suçları yüzlerine vurulup halka teşhir edilmiş ve müslümanlar tarafından türlü cezalara çarptırılmışlardır. (bkz. Tevbe/42-68, 47 Muhammed/29, özellikle Tevbe/14, 53, 55, 74). Münafık olarak ölenlerin ahirette cehennem azabına uğrayacakları, hatta cehennem dibinde olacakları (4 Nisa/145) kesin olarak belirtilmiştir.

M. İzzet Derveze, tevbe/101. ayette sözü edilen azapla ilgili olarak "*Durum ne olursa olsun bu tabir, onların tehlikelerinin büyüklüğüyle, faktörlerinin önemiyle münasip olan bir azaba kat kat uğrayacaklarını belirtmek içindir*" (et-Tefsiru'l-Hadis, 7/404) diyerek bu gerçeği belirtmiştir. Durum bu kadar açık olmasına karşın, ayetler taklitçi geleneksel bilgilerin yanlış yönlendirmesiyle kabir azabının delili gibi algılanmış ve yorumlanmıştır.

İşin tuhaf yanı, gerek çevredeki Araplardan, gerekse Medine halkından münafıklıkta hünerleşmiş kişileri ancak Allah'ın bildiğini, Peygamberin ise bilmediğini ayet açıkça belirttiği halde, gerek hadislerde, gerekse tefsirlerde Hz. Peygamberin münafıkların isimlerini ashaptan Huzeyfe'ye bildirdiği, Hz. Ömer'in de ölen kişilerin namazını kılmak için onlardan olup olmadığını Huzeyfe'ye sorarak öğrendiği anlatılır. Görüldüğü gibi ayet, Peygamber'in münafıkları bilmediğini, "*İsteseydik biz onları sana gösterirdik; sen de onları yüzlerinden tanırdın. And olsun ki sen, onları konuşmalarından tanırsın; Allah işlediklerini bilir*" (47 Muhammed/29-30) ayeti belirttiği gibi, sadece söz ve tavırlarından ancak çıkarsamalarla onları teşhis edip tanıyabileceğini söylerken, rivayetler ve açıklamalar Hz. Peygamberin münafıkları Huzeyfe'ye bildirdiğini ileri sürer.

Sonuç olarak, mümin/46. ayet, kabir azabı ve kıyamet saatinden sonraki cehennem azabı olmak üzere iki azaptan değil, inanmamakta ısrar eden ve düşmanlık yapan Firavun ve adamlarının Hz. Musa, mümin adam ve diğer müminler tarafından sabah akşam uyarılıp ahirette devamlı azapla tehdit edildiğini belirttiği gibi, Tevbe/101. ayet de münafıkların dünya hayatında müslümanların eliyle çok kez cezalandırılacağını, ahirette de cehennem azabına uğrayacaklarını belirtir. Sabah akşamdan maksat, tıpkı Meryem/62'de olduğu gibi çoklukta kinaye olarak bu uyarının çokça yapıldığını anlatır.

Yoksa ölümden dirilişe kadar olan zaman aralığında/berzah'ta bunlara bir azabın olacağını, kıyamet koştuktan sonra da en şiddetli azabın olacağını belirtmez. Çünkü kıyamet saatinden önce bir azabın olduğu söylemi, Kur'anın değil, kültürün söylemidir. (Kültürde anlatıldığı gibi Kur'an'da kabir azabının olmadığına ilişkin geniş bilgi için bakınız: Mehmet Okuyan, *Kur'an'ı Kerim'e Göre Kabir Azabı Var mı? İstanbul: Düşün Yayıncılık*; İbrahim Sarmış, *Rivayetler ve Yorumlarla Akaid Oluşturmak Ve Kabir Azabı*, İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2012)

42- Şûra/23: “Allah, iman eden ve salih amel işleyen kullarını işte bununla müjdelemektedir. De ki Allah'a yakınlık/rızasını kazanma dışında bunun karşılığında sizden bir ücret istemiyorum. ...” (42 Şûra/23) ayetindeki “*el-meveddete fi'l-kurba*” ifadesi meallerde “*akrabayı sevmek*” veya “*akrabalık hatırına kendisine yakınlık gösterilmesi*” şeklinde çevrilmekte ve tefsirlerde “Peygamberliğime karşı çıkıyorsunuz, bari sizden biri olduğumu ve akrabalık bağını gözeterek bana inanmanızı istiyorum” şeklinde açıklanmaktadır. (bkz. Elmalılı, Talat Koçyiğit, Süleyman Ateş (dipnot), TDV, Mehmet Türk, Durmuş Bulgur (Tefhimü'l-Kur'an), Şaban Piriş, Mustafa Yıldız (Son Mesaj), Muhammed Esed, M. Öztürk, R. İhsan Eliaçık, Yusuf Işıcık (Kur'an Meali), Mahmut Kısa, vd.).

M. İslamoğlu, biraz ilave ile beraber yaptığımız gibi çevirirken, açıklamada her iki anlamı da vererek kimseyi mahrum etmemeyi tercih etmiş gibidir. Sürenin Mekki olduğunu belirttiği halde Şia'nın ayeti “ehli beyt sevgisi” olarak yorumlamasını ciddiye almasını ve adını koymak yerine, “ehli beyt okulu” demeyi tercih etmesini rüşvet-i kelim olarak değerlendiriyoruz. (bkz. Şura/23. ayetle ilgili 1. dipnot).

Hiçbir Peygamberin halkından bu şekilde bir talebinin olması ve sırf akrabaları olduğu için bir peygamberi halkının bağrına basması yahut akrabalık bağından dolayı iman etmesi sözkonusu değildir. Nedense bu gerçekler düşünülmeden ya önceki tefsircilerden veya dilcilerden birisi böyle anlamıştır, denilerek müşrik düşman bir kavminden sevgi dilencililiği edebiyatı yapılmaktadır.

Mesela Zemahşerî, (öl.528 h) *kurbâ*' sözcüğünün *buşrâ*, *zülfa*, *husnâ*, gibi bir mastar olup “*bi ma'na karabetin*”(yakınlık anlamında) (Keşşaf, 4/219, Şura/23. ayetin tefsiri) olduğunu söylediği halde, Peygamberin müşriklerden yakınlarını sevmelerinden başka bir şey istemediğine ilişkin düzmece bir iniş sebebi vermekte, Şia'nın Ehli Beyt edebiyatına malzeme olarak kullandığı bir sürü uydurmayı aktarmakta ve dil oyunları ile bunun kişiler için sevgi istemek anlamında olduğunu belirtmektedir. (Keşşaf, 4/219-221, Şura/23. ayetin tefsiri).

Oysa egemen statükoya muhalefette Şia ile Mutezile'nin paralel düşünmesinden olsa gerek, dilci bir müfessir olan Zemahşerî ayeti, Kur'an'da Hz. Peygamberin aile fertlerini belirten sıradan bir ifade olarak kullanılmasına karşın, sonradan siyasi amaçlı siyasal bir kavrama dönüştürülecek olan "ehli beyt" sevgisi ile açıklarken, mesela İbni Faris (öl.395 h), meşhur Mucemu Mekayîsi'l-Luğa sözlüğünde "el-kurbâ"nın akrabalar anlamında değil, sadece yakınlık anlamında olduğunu belirtir (karabe maddesi).

Nitekim benzer ifade Hz. İbrahim'in putlar edinen kavmine söylediği "*meveddete beynikum fi'l-hayati'd-dünya*" (29Ankebut/25) ayetinde de yer almaktadır. Ayetteki anlamı, "birbirinizin (veya tanrılaştırdığınız şeylerin) sevgisini/rızasını kazanmak için"dir.

Nitekim Mustafa Öztürk, bu anlamın Şia'nın ortaya çıkmasından ve Ehli Beyt ifadesini siyasal olarak kavramlaştırmasından sonra oluştuğunu belirterek şöyle der:

"Ayetteki '*ille'l-meveddete fi'l-kurbâ*' ifadesi Şii müfessirlerce 'Ehli Beytimi sevin' şeklinde izah edilmektedir. (bkz. Tabersi, Mecmau'l-Beyan, IX, 35). Ancak bu izah mezhebî-siyasî olmasının yanında tarihi vakaya da aykırıdır. Çünkü bu surenin nazil olduğu tarihte, Şia'nın anladığı manada Ehli Beyt'ten söz etme imkanı yoktur. Bu ayetin Medinede nazil olduğu yolundaki rivayet de muhtemelen tarihi vakaya aykırılık (anakronizm) problemini halletmek maksadıyla ihdas edilmiştir"(Kur'anı Kerim Meali, dipnot).

Kur'an'da ve Arap dilinde "el-kurbâ" kelimesinin akraba anlamında kullanılması doğrudan kelimenin akraba anlamında olmasından değil, açık veya takdiri olarak "sahip" anlamındaki "*zu*"(زا-زى) sözcüğüyle beraber kullanımasındandır. Tek başına olduğunda akrabalığı değil, sadece yakınlığı ifade eder. "zu" sözcüğü ile beraber kullanıldığında mutlak olarak "yakınlık sahibi" anlamına geldiği halde bu kullanım "akrabalar" anlamında özelleştirilmiştir. "sahip" anlamında kullanılan "ülû/ülî" sözcüğüyle kullanımı da böyledir. "kurbâ" ve "ülû/ülî" sözcüklerinin geçtiği mesela 2/83, 177, 4/8, 36, 5/106, 6/152, 8/41, 9/113, 16/90, 17/26, 24/22, 30/38, 35/18, 59/7) ayetlerin tümünde akraba anlamında anlaşılması sözcüğün "akraba" olarak kavramlaştırılmasındandır. Çünkü zi'l-kurbâ ifadesinin yanında zi'l-câhi, zi'l-ilmî, zi'l-akli, zi'l-vukufî, zi'l-mali, gibi dilde genel bir kullanımı vardır.

Onun için ayette akrabalık sevgisi falan değil, açıkça vahyi tebliğ etmesi ve insanları uyarması karşılığında Allah'ın rızasını kazanmanın dışında kendilerinden hiçbir şey istemediğini, maddî bir ücret peşinde olmadığını söylemesi istenmektedir. Zaten bu gerçek 6 Enam/90; 11 Hud/29; 25 Furkan/57; 26 Şuara/109, 127, 145, 164, 180; 38 Sâd/86 ayetlerinde açıkça ve 12 Yu-

suf/104; 23 Müminun/72; 52 Tur/40; 68 kalem/46 gibi ayetlerde dolaylı olarak hem başka peygamberler hem Hz. Peygamber tarafından belirtilmektedir. Onun için ayet, “sizden yakınlaşma için sevgiden başka bir karşılık beklemiyorum” diye çeviren M. Hamidullah’ın ilgili dipnotunda söylediği “Peygamberlerin istediği karşılık, insanların Allah’a yaklaşmayı sevmelerinden ibarettir” anlamında olmalıdır. Sonuç olarak, Şura/32. ayetteki “*el-meveddete fi’l-kurbâ*” ifadesinin anlamı, akraba sevgisi değil, “Allah’a yakınlık/Allah rızası” olarak anlaşılıp çevrilmesi ve açıklanması gerekir.

43- **Fussilet/3, Hud/1-3, vb:** “*Bu Kitap, çok merhametli olan Allah katından indirilmiştir; Arapça bir Kur’an olarak, müjdecî ve uyarıcı olmak üzere, bilen bir millet için ayetleri ardı ardına sıralanmış/harmanlanmış/detaylandırılmış*” (41 Fussilet/3) ve “*Elif, Lâm, Râ. Bu Kitap, hakim ve habîr olan Allah tarafından, Allah’tan başkasına kulluk etmemeniz için ayetleri mukkem kılınmış, sonra ardı ardına sıralanmış/harmanlanmış/detaylandırılmış bir kitaptır*” (11 Hud/1-3) ayetlerindeki “*fussilel*” kelimesi “açıklanmış” olarak değil, “*harmanlanmış/detaylandırılmış*” olarak çevrilmesi daha uygun olsa gerektir. Nitekim mesele M. Öztürk Hud/1. ayeti “ayetleri/mesajları mükemmel biçimde ortaya konulmuş ve etraflıca idrakinize sunulmuştur”(Kur’an-ı Kerim Meali) şeklinde çevirirken, Fussilet/3. ayetteki “fussilet” kelimesini açık ve anlaşılır kılmıştır” şeklinde çevirerek daha çok tefsir ve tebyin anlamını öne çıkarmıştır.

Tafsil etmek, açıklamak, anlaşılır olmak (41 Fussilet/44), detaylandırmak anlamını da içermekle beraber, daha çok terzînin elbise yapmak için kumaşı bir ölçüye göre bölümlenip ayırdığı, mübendisînin inşaat için arsayı parsellediği gibi, birbirinden ayırmak, bölmek, bölümlenmek, arasını ayırmak/fasletmek, düzenlemek, harmanlamak, gibi anlamlarda kullanılır (bkz. Rağîb Isfahani, el-Müfredat, *fa-sa-la*, maddesi; İbni Faris, Mucemu Mekayîsi’l-Luğa, *fa-sa-la*, maddesi). Kur’an’da *fa-sa-la*, kökünden geçen kelimelerin anlamlarına bakılabilir.

Örneğin o, Bakara/249, Yusuf/94 ayetlerinde bir yerden ayrılmak anlamında kullanıldığı gibi, Hac/17, Secde/25, Mümtehine/3 gibi yerlerde ayetlerin kapalı veya anlaşılmayan anlamını açıklayarak insanları aydınlatmak değil, ihtilaf ettikleri konularda insanların arasında hüküm vererek birbirinden ayırmak anlamlarında kullanılmaktadır. Diğer ayetlerde de hakim olan anlam budur.

Örneğin, “Allah size Kitabı *mufassal* olarak indirmişken ondan başka bir hakem mi isteyeyim?...” (6 Enam/114) anlamındaki ayette olduğu gibi, *fa-sa-la* kökünden kelimelerin geçtiği diğer ayetleri de “açıklanmış” olarak çevirmek yerine, detaylandırılmış olarak çevirmek, daha uygun olsa gerektir.

Buradan anlıyoruz ki yukarıdaki ayette geçen ve meallerde “açıklanmış” olarak çevrilen “*fussilet*” kelimesi, “*tefsir etmek, açıklamak*” anlamında değildir. Bu da ayetlerin detaylandırılmasının veya harmanlanmasının Allah tarafından olduğunu gösterir.

Zaten Kur’an’da “açık-açıklanmış” anlamında “be-ye-ne” kökünden gelen *beyyene, beyyennâ, tübeyyinu, yübeyyinu, nübeyyinu, beyân, mübîn, beyyinât, tibyân*, gibi kelimeler kullanılmaktadır. Nitekim Kur’an, ayetlerinin Beyyinât/açık, (Bakara/99, Hac/16, Casiye/25, Ahkaf/7 Hadid/9, Mücadele/5, vb) olduğunu belirtir ki, onların ayrıca açıklanmaları sözkonusu değildir.

Nitekim vahiylerin Kur’an’da yerleştirilmesiyle ilgili gelen rivayetlerde ayetlerin nereye yerleştirileceğini Hz. Peygamberin vahiy katiplerine belirttiğini görüyoruz. Bundan da anlaşılıyor ki her vahiy getirdiğinde Cebrail, ayetleri nereye yerleştireceğini de ona belirtmiş, böylece Kur’an’da ayetlerin yerleştirilmesi salt Peygamber’in tasarrufu ile değil, Cebrail’in yönlendirmesiyle olmuştur (bkz. Buhari, 66/4, hadis no, 2). Zaten yirmi üç yıl gibi uzun sürede bölüm bölüm gelen vahiylerin birbiriyle çelişmeden (4 Nisa/82), ahenk ve uyumu bozulmadan, karışıklığa meydan vermeden bu kadar mükemmel bir uyum içinde Kur’an’da yerleştirildiği gibi salt bir beşerin çabasıyla yerleştirilmesi mümkün değildir. Bunun bir göstergesi olarak Kur’an, Allah tarafından indirildiğine inanmayanlara seslenerek ve işbirliği yaptıklarını iddia ettikleri cinleri de yanlarına almalarını söyleyerek bir suresinin veya on suresinin veya tümünün bir benzerini ortaya koymalarını isteyip meydan okuduğu halde Arabından Acemine kadar bugüne kadar hiçbir kimse bunu yapamamıştır.

Onun için *Fussilet* sözcükleri, Kur’an ayetlerinin açıklandığını veya tefsir edildiğini değil, Allah tarafından harmanlanıp detaylandırıldığını belirtiyor olsa gerektir.

44- Zuhruf/61: Hz. İsa’nın doğumunda ve yaşamındaki olağanüstü şeylerin kıyametin alametlerinden olduğu anlayışından hareketle Zuhruf/61. ayetindeki “o” zamiri Hz. İsa’ya gönderilerek “*O, kıyamet için bir bilgidir, o saatin geleceğinden şüphe etmeyin, bana uyun, doğru yol budur*”(43 Zuhruf/61) şeklinde çevrilmekte ve açıklanmaktadır.

Oysa ayetin “*o, kıyamet için bir bilgidir*” kısmındaki “o” zamirinin geleneksel anlayışta iddia edildiği gibi Hz. İsa’ya değil, Kur’anı Kerime gönderilmesi gerekir. Çünkü âyetin Hz. İsa’dan söz eden ayetler arasında yer alması dışında, ondan söz ettiğini ve “o” zamirinin Hz. İsa’yı gösterdiğini belirten hiçbir karene/delil yoktur. Aksine, âyetteki zamir Kur’an’ı Kerim’i göstermektedir. Çünkü “*O, kıyamet için bir bilgidir, o saatin geleceğinden şüphe etmeyin, bana uyun, bu doğru yoldur.*” sözlerini seslendiren kişi, Hz. Muhammed olup kendisine

uyulmasını istemekte, Kur'anın gösterdiği yolun doğru yol olduğunu söylemektedir. Nitekim M. Hamidullah ayeti *"Bu Kur'an gerçekte Belirlenmiş Vakit hakkında bir bilgidir"* şeklinde çevirirken, dipnotlarında "o" zamirinin İsa'ya değil, Kur'an'a gitmesi gerektiğini ve İncil'in işaretle sözetmesi dışında, başka kutsal kitapların ahiret bilgisinden sözetmediğini belirtir (Aziz Kur'an).

Onun için âyette Hz. İsa'nın kıyametten önce iddia edilen ikinci gelişile ilgili bir bilginin bulunması bir yana, Hz. İsa'dan söz ettiğini gösteren en ufak bir belirti bile yoktur. Bununla beraber birtakım özelliklerinden hareketle onun kıyametin kopmasının veya ölümden sonra dirilişin bir delili olduğu yorumları yapılır. Oysa bütün peygamberler kıyametin kopacağını söylemek, ahireti bildirmek ve insanları uyarmak açısından hepsi aynı şekilde ahiret hakkında bilgi verdiklerinden, Hz. İsa için söylenen "bilgi olma" özelliği, onunla sınırlı olmayıp bütün peygamberlerin de özelliğidir. Kaldı ki Hz. İsa'nın olağandışı bir şekilde yaratılmış olmasının kıyametin olacağına ilişkin bilgi veya delil oluşturmasının da bir mantığı yoktur.

Diğer yandan, âyette kıyamet için bilgi olduğu söylenen şey, somut bir varlık/kişi değil, soyut olan bilgi olması gerekir. Çünkü "adam akıl küpüdür, hazinedir, para kasasıdır, gibi" mecazi anlatımın dışında, dil bakımından *"kişi bilgidir"*, *"adam akıldır"*, *"ağaç ruhtur"* tarzında maddi şeyin soyut şey olduğunu söylemek dilin fesahati açısından doğru değildir. Onun için bu nitelime ancak Kur'an gibi kendisi bilgi olan bir şey için yapılabilir. Bu sebepten âyetteki zamirin ancak Kur'an'a gitmesi durumunda anlatım doğru olabilir.

Nitekim Muhammed Esed, M. İslamoğlu ve M. Öztürk, Zuhruf/61 ayetindeki "o" zamirini Kur'ana göndererek kıyamet için bilgi olan şeyin Kur'an olduğunu söyler ve gerekçelerini belirtirler.

45- Zuhruf/44: *"Şüphesiz bu Kur'an sana ve kavmine bir öğüttür, ondan sorumlu tutulacaksınız"* (Diyanet-Heyet, M. Hamidullah, M. Sait Şimşek, Piriş, Atay-Kutluay, R. İ. Eliaçık) şeklinde çevrilmesi gereken ayet, *"Şüphesiz bu Kur'an senin ve kavmin için bir şereftir ve ondan sorumlu tutulacaksınız"* (43 Zuhruf/44) şeklinde yanlış çevrilmektedir (Elmalılı, Koçyiğit, M. Esed, İslamoğlu, Mevdudi/Durmuş Bulgur, M. Öztürk, A. Şener-C. Sofuoğlu-M. Yıldırım, vd.)

Kur'an şu veya bu kişilere şeref olarak değil, insanlara hidayet, rahmet, zikir/hatırlatma, öğüt/mevize, ölçü/mizan, furkan/ayraç, burhan/delil, beyine/açık delil, büşra/müjde, basâir/basiretler vd. olarak gönderilmiştir. Diğer taraftan Kur'an Hz. Peygambere ve kavmine zikir/hatırlatma olduğu kadar, bütün insanlara da bir hatırlatma/zikirdir. Çünkü öğüt yahut uyarı, hem Hz. Peygambere ve kavmine, hem bütün müslümanlara ve insanlara

yapılmaktadır. Zaten ayetin bağlamı da onu gösterdiği gibi, devamı da şereften değil, herkesin ona uyup uymamaktan sorumlu tutulacağını söylemektedir. Nitekim Kur'an'ın isim/sıfatlarından biri Zikr olduğu gibi, örneğin “Sizce öğüt olan (zikrukum) bir kitap indirdik, anlamıyor musunuz?”(21 Enbiya/10) ve “Deki, bu benim ve benden öncekilerin zikri/uyarısıdır...”(21 Enbiya/24) demesi emredilmektedir. Onun için Zuhruf/44. ayet bazı zihinlere yerleştiği gibi Kur'anın şuna buna şan ve şeref olduğunu değil, uyarı ve hatırlatma olarak indirildiğini belirtir. Ayrıca ayetin devamında belirtildiği gibi insanlar, Kur'anın kendileri için şeref olup olmamasından değil, yaptığı uyarıyı kabul edip etmemekten sorumlu tutulacaklardır.

46- Ahkaf/4-6: Meallerde, “*De ki: söylesenize, Allah'ı bırakıp taptığımız şeyler yeryüzünde ne yaratmışlar, göstersenize bana! Yoksa onların göklerde ortaklıkları mı vardır? Eğer doğru söyleyenlerden iseniz, bundan evvel (sizce indirilmiş) bir kitap yahut bir bilgi kalıntısı varsa onu bana getirin. Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere tapandan daha sapık kim olabilir? (Oysa) onlar bunların tapmalarından habersizdirler. İnsanlar bir araya toplandıkları zaman (müşrikler) tapındıkları şeylere düşman kesilirler ve onlara kulluk ettiklerini inkar ederler*” (46 Ahkaf/4-6) ayetlerinde kendilerine dua edilen kişiler, cansız şeyler olarak anlamlandırılmış ve yukarıda eleştirdiğimiz gibi dua, ibadet olarak çevrilmiştir.

Biri genel, diğeri özel olan ibadet ve duayı aynı anlamda kullanarak Kur'an tefsirlerinin ve meallerin şirke ilgili ayetleri nasıl anlaşılabilir hale getirdiği ve hurafelere zemin hazırladığı şöyle anlatılır:

“... Mesela, Kuran'da hem ibadet, hem de dua kelimeleri geçer. İbadet, kulluk etmek, dua, çağrıda bulunmak ve yardım istemektir. Tefsir ve meallerin çoğu, duaya “ibadet” anlamı vererek asıl anlamın kaybolmasına yol açmıştır. İbadet, yapılan duanın kabulüne yönelik olacağı için bu iki kelime arasında sıkı bağ vardır. Peygamberimiz “dua ibadetin iligidir, özüdür”⁷ buyurmuştur. Ama dua, ibadet diye tercüme edilince, birini olağan dışı yollarla yardıma çağırmanın ibadet olduğu anlamı kaybolmaktadır. (...).

Duaya ibadet anlamı verilince yeni anlam kaymaları kaçınılmaz olmuştur. Hata hatayı doğurmuş ve ayetlerin asıl anlamı kaybolmuştur. Bu farkı, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayımlanan ve Türkiye’de en yaygın olan mealden görebiliriz.

“De ki: söylesenize, Allah'ı bırakıp taptığımız şeyler yeryüzünde ne yaratmışlar, göstersenize bana! Yoksa onların göklerde ortaklıkları mı vardır? Eğer doğru söyleyenlerden iseniz, bundan evvel (sizce indirilmiş) bir yahut bir bilgi kalıntısı varsa onu bana getirin. Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere tapandan daha sapık kim olabilir? (Oysa) onlar bunların tapmalarından habersizdirler. İnsanlar

bir araya toplandıkları zaman (müşrikler) onlara (tapındıklarına) düşman kesilirler ve onlara kulluk ettiklerini inkar ederler” (46 Ahkaf/4-6)⁸.

“Dua” yerine ibadet, “kimseler” yerine şeyler denmiş, “şeyler” de putlar diye açıklanmış ve ayetin anlamı tamamen değişmiştir. “Putlara tapan” nerde, kıyamet gününe kadar kendine cevap veremeyecek kimseleri yardıma çağıran” nerde! Ayetlere bu anlamı verebilmek için beş ciddi hatayı yapmak kaçınılmaz olmuştur. Bu hatalar şunlardır:

a- Duaya ibadet anlamının verilmesi.

b- “Men” kelimesine “ma” anlamının verilmesi.

Arapçada “men”, kimse veya kimseler anlamına gelir ve akıllı varlıklar için kullanılır⁹. “Ma” ise şey veya şeyler demektir. Ahkaf 5. ayette üç kere “men” kelimesi geçer. Duaya ibadet anlamı verenler, onlardan ikisine “men” üçüncüsüne de “ma” anlamı vermek zorunda kalmışlardır.

c- “Hum” zamirine “hiye” anlamı verilmesi.

“Bunlar” diye tercüme edilen hum, Arapça’da akıllı erkek varlıkları gösterir. Kur’an’da kadınları da kapsamına alır. Ama “Men’e şeyler anlamı verildiği için “hum” zamirine de ya men’in lafzını gösteren “huve” ya da manasını gösteren “hiye” anlamını vermek kaçınılmaz olmuştur. Bu, önemli bir hatadır.

d- Cem’i müzekker salime yanlış anlam verilmesi.

“Habersizdirler” diye tercüm edilen “ğafilun” kelimesi, cem’i müzekker salimdir; akıllı erkekler için kullanılır. Kur’anda kadınları da kapsar. Men’e şeyler anlamı verilmesi bu anlamı da yok etmiştir.

e-Putlar cansız varlıklardır. Ahirette yeniden dirilecek ve kendilerini yardıma çağırana konuşacak olanlar ise insanlardır. Dolayısıyla “kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeyler...” sözü yanlıştır. Sonuç olarak bu ayet, savunulması imkansız hatalarla dolu olarak tercüme edilmiştir. Birçok Arapça tefsirde de durum aynıdır¹⁰. Onlar da bu ayetleri doğru anlamayı imkansız hale getirmişlerdir¹¹.

47- Rahman/19-20: *“İki denizi birbirine kavuşacak şekilde salmıştır, ama aralarında bir engel vardır, onu aşıp kavuşamazlar” (55 Rahman/19-20) şeklinde çevrilmesi gereken ayetler, mesela “İki denizi birbirine kavuşmaları için salıvermiştir, fakat aralarında bir engel vardır ki birbirine karışıp suların özellikleri bozulmaz”(İ. Koçyiğit) veya “(Suları tatlı ve acı olan) iki denizi salıvermiştir, birbirine kavuşuyorlar. Fakat aralarında bir engel vardır, birbirine geçip ka-*

rışmıyorlar” (DİB ve Heyet Meali) şeklinde hem anlam hem anlatım olarak yanlış çevrilmektedir.

Bu yanlış anlama ve çeviriden hareketle Atlas Okyanusu içinde Cebeli Tarık boğazının ötesinde gûya tatlı ve tuzlu iki suyun karışmadığını kaptan Custo keşfetmiş de Kur’an’ın bindört yüz yıl öncesinden haber verdiği ama bu keşif yapılanaya kadar anlaşılmayan ayetleri anlaşılmış ve bir mucize ortaya çıkmış diye anlatılır. Kur’anda pozitif bilimler arayanlar da mal bulmuş mağribi gibi bu mitolojiye sarılırlar.

Oysa ayetler böyle bir kimyasal olayı değil, kara parçalarının denizlerin arasında engel (berzah) oluşturduğunu ve kavuşup yeryüzünü kaplamasını öndediğini anlatır. Burada iddia edildiği gibi ne pozitif bilimle ilgili bir mucize vardır, ne de kaptan Custo’nun buna bakarak müslüman olması sözkonusudur. Sıcak ve soğuk, tatlı ve tuzlu, berrak ve bulanık suların bir mesafe veya bir süre sonra da olsa birbirine karıştığı, aralarında herhangi bir sınırın yahut engelin bulunmadığı açıktır. Müminun/100, Rahman/20, Furkan/53. ayetlerinde geçen berzah sözcüğü de, salt *engel* anlamında olup denizlerin birbirine kavuşup karayı kaplamasına engel olan kara parçalarıdır. Örneğin, Karadeniz ile Akdenizin kavuşup aradaki coğrafyayı kaplamasını Anadolu kara parçası engellemektedir.

“İki denizî salan odur. Biri tatlı ve boş, diğeri tuzlu ve acıdır, aralarına da birbirine kavuşmasını engelleyecek tam bir engel koymuştur” (25 Furkan/53) ayetinde de tatlı ve tuzlu acı oldukları için birbirine kavuşmadığı söylenmediği halde meal yazarları sırf acı ve tatlı suların birbirine karışmadığı varsayımından hareketle iki denizin karışmadığını yazarlar. Oysa ayetlerde suların tadından değil, aralarındaki kesin engelden sözedilmektedir.

İki denizin birbirine karışmaması, sularının tadının veya özgül ağırlığının değışik olmasından değil, aralarındaki bu büyük kara parçalarının engel olarak bulunmasındandır. Yağ ve su gibi, özgül ağırlıkları farklı olan maddelerin karışmaması fizik kanunlarına ne kadar uygun ise, deniz suları gibi özgül ağırlığı aynı veya yaklaşık olan suların karışmaması ise sözkonusu değildir.

48- Vakıa/78-79: *“O korunmuş bir kitaptadır. Temiz kılınan/yaratılanlardan başkası ona dokunmaz”* (56 Vakıa/79) anlamında olması gereken ayetler, değışik şekillerde çevrildiği gibi, “kitabın meknun” ifadesi de farklı olarak açıklanmaktadır. Mesela Muhammed Esed, *“Ona ancak kalben temiz olanlar dokunabilir”* (M. Esed) şeklinde çevirirken, yalnız temiz kalpli olanların onu doğru anlayıp yararlanabileceği, anlamına geldiğini söylemektedir (Age.1108, dipnot, 27).

Mustafa İslamoğlu (Hayat kitabı, 79. ayetle ilgili 2. not), M. Sait Şimşek ve Mevdudi, *'kitabın meknun'dan* maksadın Allah'ın bilgisi/levh-i mahfuz olduğunu ve ona ancak meleklerin dokunabildiğini söylerken, 79. ayetin elimizdeki Kur'an'a abdestsiz dokunma ve okuma ile bir ilgisinin olmadığını, zaten "dokunma" anlamındaki "yemessu" fiilinin başındaki 'lâ' harfinin yasaklama değil, sadece olumsuzluk ifade ettiğini, onun için her durumda mushafın tutulup okunabileceğini belirtir (M. Sait Şimşek, Tefsir, 5/160, Tefhim, 6/106-108, İnsan Yayınları, İstanbul 1996)¹².

Süleyman Ateş, ayetteki saklı bir kitap olanın Levhi Mahfuz olmadığını, aksine Kitap Ehli'nin ancak temizlerin dokunabildiğini söyledikleri kendi kitapları olabileceği gibi, Mushaf'ın da olabileceğini, ancak abdestsiz ve cünup olarak da Mushaf'ın hem tutulabileceğini hem okunabileceğini söyler. (Kur'anı Kerim ve Yüce Meali, 536 ve 1. dipnot).

Mustafa Öztürk ise abdest ayetinin Medine'de indiğini belirterek Mekke'de inmiş olan ayetin Mushafa abdestsiz dokunma ile ilgisinin olmadığını, nitekim o dönemde şimdiki gibi Mushaf diye bir kitabın henüz oluşmadığını ve temiz olanlardan maksadın melekler olduğunu söylerken, hamiyeti diniyesi tuttuğundan olsa gerek, dönüp Kur'an'a saygıdan dolayı ancak abdestli dokunmak ve okumak gerektiğini, böylece geleneksel anlayışı sürdürdüğünü şöyle anlatır:

"İslam ulemasının bu ayete atıfla Mushaf'a abdestsiz dokunmanın caiz olmadığını söylemesi, dinî duyarlılık açısından bakıldığında kesinlikle isabetlidir. Çünkü Kur'an ve dolayısıyla onun cisimleşmiş şekli olan Mushaf, Allah kelamıdır ve her türlü hürmete layıktır. Bu itibarla, Mushaf'a abdestli dokunulmalı, Kur'an abdestli okunmalıdır. Kur'an'a hürmetin bir icabı da budur" (Kur'an-ı Kerim Meali, 79. ayetle ilgili 519 nolu not).

Diyanet/Heyet mealinde Kur'an'a abdestsiz dokunulamayacağı, cünübün ise hem dokunamayacağı, hem okuyamayacağı belirtilmektedir (sayfa 536, ilgili ayet).

Âyet, Kur'an'a ancak abdestli olanların dokunabileceğine delil gibi gösterilmesine¹³ karşın, ancak abdestli olarak dokunmayı öngörmekle bir ilgisi yoktur. Zaten Vakıa suresi Mekke'de çok önceden indiği halde abdest ayetinin bulunduğu Maide suresi çok sonra Medine'de inmiştir. Ayet, müşriklerin iddia ettiği gibi vahyin/Kur'an'ın cinler tarafından değil, Allah tarafından indirildiğini, şair veya kahin sözü değil, değerli bir Kur'an olduğunu, bir kitapta korunduğunu, temiz olanlardan başkasının vahye dokunmadığını belirtmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi Mevdudi bunu şöyle anlatır:

‘Bu ayetten *Kur’an’a abdestsiz dokunmak yasaktır* şeklinde fikhî bir hüküm çıkarmak doğru değildir ve açıkça ayetin iniş sebebinin de bu olmadığını söyleyebiliriz”.¹⁴

Onun için Muhammed Esed, Korunmuş Levha anlamındaki Levhi Mahfuz’dan maksadın Kur’an’ın kendisi olup mecazi bir anlatım olarak Allah tarafından koruma altında olduğu için bozulmasının sözkonusu olmadığı anlamına geldiğini ve bu görüşü Taberî, Razî, Beğavi ve İbni Kesir’in paylaştığını söyler (Bkz. Kur’an Mesajı, 1255, Buruc/21. ayetle ilgili 11. dipnot). Onun için meknun kitab’ın Levhi Mahfuz/Allah’ın bilgisi veya oradan indirilen vahyin/Kur’an’ın olması durumu değiştirmez¹⁵.

49- Hadid/16: Meal ve tefsirlerde 57 Hadid/13-15 ayetler grubu münafıkları veya müslümanlıkları tam olgunlaşmamış müminleri anlattığı halde 16. ayet bunlardan ayrı olarak sırf müminler için değerlendirilmektedir. Oysa bunlardan maksat görünürde inanmış olan ama Allah’a ve indirdiği gerçeğe/kıtab’a kalpleri henüz boyun eğmemiş bulunan münafıklar yahut tam olgunlaşmamış müminler olmalıdır.

Açıklamalara göre ayetteki Allah’ın Zikri’nden maksat, Enfal/2’de olduğu gibi. Allah’ın adının anılmasıdır, haktan inen de Kur’an/ayetlerdir. Bu muhtemel olmakla beraber, iki ifade arasındaki “vav” harfi, tertip değil, beyaniye/açıklayıcı olarak kabul edildiğinde çeviri yerine oturur ve *“İnanmış (görünenlerin) kalplerinin Allah’ın Zikri’ne, yani inen hakka boyun eğme zamanı gelmedi mi?”* şeklinde netleşir. Evet, Allah’ın Zikri, Allah’ı anmak anlamında olabileceği gibi, Zikr olan Kur’an da olabilir. Ancak *“inen”* ifadesi Allah’ın zikrinden maksadın Kur’an olduğunu gösterir. Onun için ayetin doğru çevirisi *“İnananların kalplerinin Allah’ın Zikri’ne, yani inen hakka boyun eğme zamanı gelmedi mi?”* şeklinde olması daha doğru olur.

Kur’an inmeye devam ederken Allah’a ve onun indirdiklerine karşı kalbi huşu içinde olan, yani boyun eğen samimi müminler zaten tasvir edilen kitap ehli gibi değildirler. Onların üzerinden henüz uzun zaman da geçmemiş, kalpleri onlar gibi katılaşmamış ve fasık olup Allah’ın yolundan da çıkmamışlardır. Onun için ayette “müminler” diye nitelenen ve uyarılan kişiler, olsa olsa müminler gibi görünen veya Allah’ın indirdikleri karşısında henüz tam teslimiyet gösteremeyen kişiler olmalıdır. Nitekim ondan sonraki 17. ayet, Allah’ın ölü toprağa hayat verdiği gibi imanın da kalplere hayat verdiğini belirterek sözkonusu kişilerin kalplerinin henüz imanla hayat bulmadığı ve artık Allah’ın Zikri’ne boyun eğerek hayat bulması gerektiğini anlatır.

Tefsirlerde, ayet daha çok zühd mantığıyla açıklanarak Mekke’de yoksulluk içinde iken Medine’de kazandıkları ganimetlerle kısa zamanda dünyaya yöne-

len ve kalpleri katılaştıran müslümanları uyardığı, hatta kınadığı, şeklinde açıklanıyor da (örneğin, Keşşaf, 4/477, Elmalılı, 7/427, vb), biz bunun doğru olmadığını düşünüyoruz.

50- **Hadid/28-29:** Meal ve tefsir yazarlarının herhalde anlayıp çevirmekte en çok zorlandıkları ayetlerden biri de 57 Hadid/28-29. ayetleri olduğu anlaşılmaktadır (bkz. Mustafa Öztürk, Kur'anı Kerim Meali, 29. ayete ilgili 524. dipnot). Bu ayetlerdeki inanmış olanlardan maksadın, meallerde (H. Atay, Elmalılı, T. Koçyiğit, R. İhsan Eliaçık, M. Esed, vb.) Hz. İsa'ya inanmış olanlar değil, Hz. Muhammed'e inanmış olanlar olduğu, böylece iki kat ecir kazanmış olacakları ve Kitap Ehli'nin Allah'ın lütfundan bir şeye güçlerinin yetmediğini bilmeleri, şeklinde çevrilmektedir.

Oysa ayette, Hz. İsa'ya inanmış olan Hıristiyanların Hz. Muhammed'e de inanmaları istenmekte, her iki peygambere de inandıkları için iki kat ecir kazanacakları söylenmekte ve bu inanlarının boşa gitmeyeceği, dünyada da ahirette de önlerini aydınlatacağı belirtilmektedir. Değilse, Hz. Muhammed'e inanmış ve aydınlığında yürüyecekleri bir ışığa sahip olmuş bulunan kişilerin tekrar ona inanmalarını istemenin, böyle bir ışığa sahip olacaklarını söylemenin ve bundan dolayı ecirlerinin iki kat olmasını belirtmenin, aynı şekilde Kitap Ehli'nin Allah'ın lütfundan bir şey elde etmeye güçlerinin yetmeyeceğini söylemenin anlamı yoktur. Onun için ayetin doğru çevirisi şöyle olması gerekir:

“Ey önceki peygamberlere inanmış olanlar! Allah'tan sakının, (Muhammed) peygamberine de inanın ki, Allah size rahmetini iki kat versin, size aydınlığında yürüyeceğiniz bir ışık var etsin, sizi bağışlasın. Allah bağışlayandır, acıyandır. Böylece Kitap ehli Allah'ın lütfundan ellerine bir şey geçmeyeceğini düşünmesinler, lutf Allah'ın elindedir, onu dileyene/ dilediğine verir. Allah büyük lutf sahibidir” (57 Hadid/28-29).

Nitekim M. İslamoğlu 28. ayeti, “Siz ey tevhide iman eden (kitap ehli)...” şeklinde çevirerek bunlardan maksadın teslisi red eden ve tevhide inanan İseviler olduğunu söylerken, 29. ayeti de “böylece kitap Ehli kendilerinin Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini düşünmesinler...” (Hayat Kitabı Kur'an, ilgili ayetin çevirisi ve dipnotu) diyerek yaptığımız gibi çevirmektedir.

M. Öztürk ise tevhide inanan inanmayan ayırımı yapmadan 28. ayeti “ey önceki peygamberlere inananlar...” şeklinde çevirirken, 29. ayeti ise “Yahudiler ve Hıristiyanlar iyi bilmeliler ki Allah'ın vahiy ve Peygamberlik lütfuna onlar karışamazlar” diyerek diğerleri gibi yanlış çevirmektedir.

M. Sait Şimşek de 28. ayetteki müminlerden maksadın Kitap Ehli olduğunu söylerken, 29. ayetin de bunların Allah'ın lütfuna karışamayacağı ve onu dilediği yere verebileceği anlamında olduğunu belirtir.

Diyanet/Heyet mealinde 28. ayette inanmış olanların kimler olduğu ve inanmaları istenen peygamberin kim olduğu belirtilmediği halde, altında yapılan açıklamada bunların Kitap Ehli ve Peygamberin de Hz. Muhammed olduğu belirtilmiş, ama 29. ayete gelince, diğerlerinde olduğu gibi ayet yanlış olarak çevrilmiştir. Oysa ayetlerin bağlamı, çevirisinin yaptığımız gibi olması gerektiğini gösterir.

51- Tahrir/5: “*Ey Peygamberin eşleri! Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona; sizden daha iyi olan, kendini Allah'a veren, inanan, boyun eğen, tevbe eden, kulluk eden, sâihât/oruç tutan-seyahat eden-hayır yolunda koşan- dul ve bakire eşler verebilir*” (66 Tahrir/5) ayetinde geçen “sâihât” kelimesi meallerde görüldüğü gibi “*oruç tutan*” veya “*seyahat eden*” şeklinde çevrilmektedir. (S. Ateş, M. Sait Şimşek, Diyanet/heyet, H. Atay-Y. Kutluay, Elmalılı, M. Esed, T. Koçyiğit, Bulgur/Tefhimu'l-Kur'an, Ş. Piriş, Mustafa Yıldız, Yusuf Işıcık, M. İslamoğlu, İsfahani/Müfredat, vd.).

Mehmet Türk, “Hayır için her işe koşan”(Allah'ın Kelamı Meal Tefsir) şeklinde çevirirken, Mustafa Öztürk, “Allah yolunda hicreti göze alan” olarak çevirmektedir.

Sözlüklerde “sâih” kelimesinin anlamlarından biri oruç tutmak, seyahat etmek olarak veriliyorsa da bu ayette belirtilen anlamlarda değil, *kendisini dizginleyen, ahlakını koruyan, entrikalara girmeyen*, gibi anlamlarda kullanıldığı açıktır. Zaten bu anlam ile kendini dizginlemek olan oruç tutmak anlamı birleşmektedir. Ama nedense, bu nüans gözönünde bulundurulmadan doğrudan seyahat etmek, hicret etmek veya oruç tutmak, şeklinde çevrilmektedir. Oysa Resulullahın eşleri turist gibi sürekli gezen yahut Resulullahla beraber hicret etmeyen olmadıkları gibi, bu kelimeden hemen önce zaten ‘âbidât=ibadet eden” kelimesi kullanılmaktadır ki oruç tutmak ve hayır yolunda koşmak da ibadet şekillerinden biridir. Dolayısıyla sürekli seyahat eden veya hicret eden anlamı uygun düşmediği gibi, ondan önce ibadet eden ifadesi geçtiği için oruç tutan veya hayır yolunda koşan anlamı da tekrar oluşturmaktadır. Onun için ayetin doğru çevirisi, “... *kendini tutmasını bilen...*” (R. İ. Eliaçık) veya buna yakın olarak “*entrikalara girmeyen*” şeklinde olması gerekir.

52- Kıyamet/16-19: “*Acele bellemek için onunla dilini oynatma. Şüphesiz onu kalbine yerleştirmek ve okutturmak bize düşer. Biz onu okuduğumuz zaman, okumayı işle. Sonra onu açıklamak bize düşer.*” (75 Kıyamet/16-19) şeklinde çevrilen ayetleri, tefsir ve meallerde olsun, Buhari ve Müslim'in “*Onunla dilini oynatma*”

ayeti hakkında Said b. Cubeyr, İbni Abbas'tan “ Resulullah, inen vahyi aklında tutmağa çalışır ve ezberlemek için dudaklarını hareket ettirirdi. İbni Abbas, dudaklarını hareket ettirdiğim gibi Resulullah dudaklarını hareket ettirirdi, dedi. Said de, İbni Abbas'ın yaptığı gibi dudaklarını hareket ettirerek gösterirdi. Allah “Çabuk ezberlemek için dilini onunla oynatma, onu aklında toplamak ve sana okutmak bizim görevimizdir” ayetlerini indirdi. Yani onu kalbine biz yerleştireceğiz ve okuyacaksınız. “Onu okuduğumuzda sen de okumayı izle”. Okunuşunu dinle ve izle. “Onu beyan etmek de bize düşer”. Yani biz sana okutacağız. Ondan sonra Cebrail vahiy getirdiği zaman Resulullah dinlerdi, Cebrail ayrıldıktan sonra Resulullah onun okuduğu gibi okurdu”¹⁶ rivayetlerinde olsun, vahyin Hz. Peygamberin hafızasına/kalbine yerleştirilmesi ve Cebrail'in okuttuğu gibi unutmadan ve karıştırmadan okuması anlamında yorumlanmıştır.

Oysa Hz. Peygambere vahyin indiriliş şeklinin kalbine indirmek suretiyle olduğu (2 Bakara/97; 26 Şuara/193), dokuzuncu sure olarak inen A'la suresinde Allah'ın Hz. Peygambere “Sana okutacağız ve unutmayacaksın” (86 A'la/6) diyerek unutmayacağını söylediği ve “Kur'an sana vahyedilirken, vahyedilişi bitmeden önce acele etme” (20 Taha/114) diyerek Peygambere vahyi nasıl belleceğini öğrettiği ve otomatik olarak ezberlenmiş olacağını belirttiği, “Şüphesiz Zikeri biz indirdik ve onu biz koruruz” (15 Hicr/9) sözleriyle vahyin korunmasını garantilediği ve Kıyamet suresinin en erken 30. sırada nazil olup o zamana kadar vahyi belleme konusunda Peygamberin acemilik döneminin çoktan, hem de daha işin başında geçmiş olması gerektiği karşısında bu ayetlerin söylenen anlamda olmadığı anlaşılır.

Onun için bu ayetler belirtilen anlamda olmayıp küfür ve isyanlarla doldurdukları amel defterlerini kıyamet günü okumaya bir türlü cesaret edemeyip geveleyen yahut amellerinin yüzlerine vurulmasını istemeyerek çarçabuk geçiştirmeye çalışan kişilerin durumunu tasvir ettiği ve bir bütün olarak ahiret sürecinde kafirlerin perişanlığından söz eden sure içinde ayetlerin bağlamının da bunu gösterdiği anlaşılmaktadır. Kısaca, buradaki okuma, vahiy veya Kur'an ile ilgili bir okuma değil, kafirlerin amel defterleriyle ilgili bir okumadır ve okumaya dili varmayan kafir insandır¹⁷. Nitekim M. İslamoğlu ve M. Öztürk, bu gerçekleri ve surenin konu bütünlüğünü gözönünde bulundurarak ayetleri, “Acele geçiştirmek için ağzında geveleme. Şüphesiz onu biz topladık, biz okuyacağız, okuduğumuzda da izleyeceksin, ortaya koymak bizim görevimizdir” şeklinde çevirerek bunun Ka'bi'nin ve Kaffal'ın anlayışına göre yapıldığını belirtmektedir.

M. Sait Şimşek de “Acele ederek onunla dilini depreştirip durma, onu okuduğumuzda sen okunuşunu takip et...” şeklinde çevirdiği ayetlerin ve devamının Hz. Peygamberin vahyi alış şekline ilişkin değil, Râzî'nin Kaffal'dan verdiği görüşün

söylediği gibi küfür ve kötülüklerle dolan amel defterini kıyamet günü okumaya yanaşmayıp geveleyerek geçiştirmeye çalışan kafirin durumunu anlattığını belirtir. (Tefsir, 5/353-354).

Surenin genel konusuna ve ayetlerin bağlamına bakıldığında gerçekten, gelen vahyi Hz. Peygamberin hafızasında tutma çabasından değil, kafirlerin kıyamet günü elinin ayağının dolaşmasından ve perişan bir duruma düşmelerinden sözettiği görülür. Surenin genel konusu bu iken, öncesi ve sonrası ile bağlantısız, damdan düşer gibi Peygamberin vahyi ezberlemek için çırpınmasından sözetmesi, Kur'anın anlatım tekniğine ve konu bütünlüğüne uymamaktadır. Bu yanlış anlamının sebebi de tefsirlerde belirtildiği gibi nüzul sebebi olarak verilen bir hadistir. Onun için burada sözkonusu edilen kişiler, amel defterleri küfür ve isyanla dolmuş bulunan kafirler olup onlara nasl okunacağını söyleyen ve okuyup açıklayacak olan da Allah'ın kendisidir.

53- **Tekvir/24:** “O/Peygamber görülmeyenler hakkında söylediklerinden ötürü töhmet altında tutulamaz” (81 Tekvir/24) (H. Atay, T. Koçyiğit, vb), “Aldığı bilgiler geçim kaynağı değildir” (R. İhsan Eliaçık), “O, başka birine vahyedilmiş olan insan kavrayışının ötesindeki şeylerin bilgisinden dolayı onları kıskanan biri değildir”(M. Esed), “Gayb (vahiy) konusunda o asla şaibeli (ve de cimri) değildir” (Y. Işıcık) diye çevrilen ayetin doğru çevirisi, “*o, vahyi gizlemeç*” şeklinde olmalıdır. Herhalde bazı meal yazarları, ‘z’ harfi ile yazılan ve “sanmak” anlamında olan “zanne” fiili ile, bir şeye çok değer verdiği için onu başkalarından esirgemek, gizlemek, anlamındaki *dât* harfi ile yazılan “danne” fiilini karıştırdığından ayeti yanlış çevirmektedir.

Ayetteki ‘o’ zamiri Peygamber yerine, “Bu Kur’an, arşın sahibi katında değerli, güçlü, sözü dinlenen ve güvenilen şerefli bir elçinin getirdiği sözdür. Arkadaşınız (Muhammed) asla deli değildir. And olsun ki o, Cebrail’i apaçık ufukta görmüştür” (81 Tekvir/19-23) ayetlerinde nitelikleri sayılan Cebrail meleğine gitmesi daha uygundur. Çünkü Allah’ın yanında değerli, güçlü, sözü dinlenen ve güvenilen şerefli bir elçi olup vahyi iletmesi konusunda güvenilir bir elçi odur. Yahut Cebrail vahiy konusunda böyle olduğu gibi, Peygamber de vahyi iletmesi konusunda bu şekilde güvenilir bir kişidir.

Örneğin, Zemahşerî, Abdullah b. Mesud mushafında ayetteki fiilin ‘zı’ harfi ile “zanne”, Übey b. Ka’b mushafında ise ‘dât’ harfi ile “danne” olduğunu ve Resulullahın her iki şekilde okuduğunu (Keşşaf, 4/713, ilgili ayetlerin tefsiri), M. Öztürk, İbni Kesir, Ebu Amr ve Kisaî’nin farklı okuduğunu belirterek kıraat farklılığı hastalığını seslendiriyorsa da, bunun iki harfin hem yazılışındaki hem telaffuzundaki yakınlıktan kaynaklanan bir yanılma olduğunda şüphe yoktur. Çünkü Allah’ın vahyettiği metin bir tanedir ve o da ya İbni Mesud’un mushafındaki gibi zannetmek anlamındaki “zanne” fiili ile ya da bütün

müslümanların elindeki mushafta olduğu gibiki inancımız odur-esirgemek, gizlemek, cimrilik etmek, anlamındaki “danne” fiili iledir. Telaffuzda şu veya bu sebepten farklılık olabilir, ama Kur’an’ın metninde farklılık olamaz. Şu veya bu kişinin mushafında farklılıkların bulunması Allah’ın kitabını değil, yazan o kişileri bağlar. Onun için ayetin doğru çevirisi, “o, vahyi gizlemez” şeklinde olmalıdır. Nitekim M. Sait Şimşek, Diyanet/Heyet, Elmalılı, M. Öztürk, M. İslamoğlu, “O, Allah’ın katından aldığı vahiylerin/bilgilerin hiçbirini sizden saklamaz/esirgemez/gizlemez” şeklinde çevirmektedir.

54- **Kevser/1:** Kevser suresinin birinci ayetinde geçen *Kevser*’den maksat Resulullahın hayatında vahyi devam eden ve gittikçe çoğalan Kur’anın kendisi olması en uygun iken, Meal ve tefsirler cennette bir nehirden başlayarak ahashap, ümmet, makamı mahmud’a kadar sayısı 26’ya varan farklı şeylerle açıklamaya çalışırlar ve bunların arasından daha çok Kevser’in cennette bir nehir olduğu tercih edilir. Bu şekilde bunca teville ayetin medlülü anlaşılmaz ve bilinmez olmaktadır.

Oysa Kevser’in cennette bir nehir anlamında olmasının fazla bir anlamı yoktur. Çünkü cennet zaten bağlar, bahçeler, pınarlar, ırmaklar, saraylar vs. olup ayrıca Kevser adında bir nehrin Hz. Peygambere verilmesinin bir anlamı bulunmamaktadır. Ayrıca anlamada nüzul sebebi, yeri ve zamanından çok, sözün dizimi, bağlamı ve mesajı öncelikle gözönünde bulundurulması gerekirken, kültürel bilgilerle anlatım “değdi değmedi” fıkrasındaki anlatıma dönüşmektedir. Herhalde Kevser’in ne olduğunu Resulullah ve ashabi biliyordu ki ayrıca bunun izahına ihtiyaç duyulmamıştır. Bunun da Hz. Peygambere ve bütün insanlığa verilen en büyük nimet olarak Kur’an olsa gerektir. Onun için haklı olarak M. İslamoğlu ve M. Öztürk’ün de belirttiği gibi bundan maksadın gittikçe vahyi çoğalan Kur’an olarak değerlendirilmesi yerinde olur. Nitekim M. Sait Şimşek, Kur’an olarak tasrih etmeden bunun bol nimet ve çok hayır anlamında olduğunu söyler.

“Bu sure hakim görüşe göre, Mekki 16. suredir. Bu durumda, ayette geçen “salli” kelimesini, namaz olarak almak isabetli olmayacaktır. Aynı şekilde “venher” kelimesi de bilinen şekliyle kurban olamaz. Çünkü Mekke döneminde namazın farz oluşu söz konusu değil! Namaz bu ayetle farz kılındıysa, “venher” kelimesini, bilinen manasıyla “kurban kesmek” olarak anlayacaksak; o zaman kurban da farz olmaz mı? Zira ikisi birlikte zikredilmektedir. “Rabbin için namaz kıl ve kurban kes” eğer böyleyse, neden namaz farz ve kurban mezheplere göre vacib, sünnet gibi değişkenlik arz etmektedir. İkisi de emir sigasıyla (namaz kıl, kurban kes) zikredilmektedir. Namaz farz ama kurban neden değil?

Turhan Yeşilçiçek'in namazın yönelmek ve nahr'ın göğsü açmak anlamında olduğu yorumuna göre surenin anlamı, şöyle olabilir: *"Biz sana Kur'an'ı verdik. Rabbine yönel ve göğsünü aç. Sana kötülük düşünenlerin bu nurdan feyzi kesiktir."*

Çalışmalarım sırasında Mustafa Öztürk'ün Kur'an-ı Kerim Meali'nde yanlış olduğunu gördüğüm çevirilerin listesi:¹⁸

1- Bakara/102. ayetin meali için yukarıdaki listede verdiğimiz meale bakınız. M. Öztürk, Harut ve Marut'un gerçekten melek olduklarını ve halkı uyardıklarını, ama halkın onlardan sihir öğrendiklerini söylüyor. Oysa bu Süleyman peygambere iftira edenlerin Babil'den öğrendikleri mitolojiden başka bir şey değildi.

2- Bakara/282. ayetin çevirisinde kullanılan "kadınlardan birisi şahitlik ettiği şeyi tam hatırlayamazsa diğeri ona hatırlatsın" çevirisi yanlıştır. Doğrusu, "biri haktan saparsa diğeri onu uyarsın" şeklindedir. Nitekim M. Öztürk ilgili ayetle ilgili yazdığı dipnotta "Dolayısıyla kadının şahitliğiyle ilgili bu hüküm her zaman ve zeminde, her durum ve şartta aynıyla tatbik mevkiine konulmasını mucip bir muhtevaya sahip değildir" diyerek tarihselciliğini orntaya koymuştur. Oysa ayetin hükmü tarihsel olmadığı gibi, onun ve benzer çeviri yapanların yaptıkları değerlendirme de doğru değildir.

3- Ali İmran/7. ayetteki muhkem ve müteşabih tanımını kendi anlayışına göre yapmaktadır. Oysa bu söylediği gibi kesin değildir. Benim anladığım kadarıyla müteşabih ayetler, Allah'ın ve insanın fiil ve sıfatları arasındaki benzerliktir. Mesela Allah görür insan da görür, Allah işitir insan da işitir, Allah kızar insan da kızar, Allah cezalandırır insan da cezalandırır, Allah alır verir insan da alır verir vd. İnsanı tanımlayan ayetlerin hem sözel/lafız anlamını biliriz hem mesajını biliriz, ama Allah'ın fiil ve sıfatlarını dile getiren ayetlerin lafız/literal anlamını biliriz ama ifade ettiği fiilin ve sıfatın künhünü ise bilmiyoruz. Çünkü gayb alanı olup vahiy o konuda bize bilgi vermemiştir. Vahyin bilgi vermediği gayble ilgili bir konuyu kavramak için peşine düşenler ancak kalplerinde hastalık olan ve sapıtanlardır. Çünkü amaçları fitne çıkarmak ve heveslerine göre yaptıkları yorumlarla ortalığı karıştırmaktır. Bu benim olabileceğini düşündüğüm müteşabih anlayışımdır. Onun için M. Öztürk'ün bu konuda yaptığı açıklama da ancak kendi görüşüdür.

4- Nisa/3. ayetle ilgili yaptığı çeviri ve sınırsız evlenme serbestliği bana göre isabetli değildir. Ayrıca hür kadınlara adaletsizlik yapmaktan çekindiği için evlenmesi yasak olan bir kişinin evleneceği cariyelere haksızlık yapmayacağı ne malum? Yahut cariyelere adaletsiz ve haksızlık yapmak caiz midir? Ayrıca ayetteki kültürümüzde hep cariyeler olarak anlaşılan ve çevrilen "meleket

eymanukum” ifadesinden maksat, İslam öncesi dönemden potansiyel olarak devam eden cariyeler olmakla beraber esas anlamı, savaşta düşmandan alınan savaş esiri kadınlardır. Bunlar köle/cariye değil, sadece esirdirler. Bu ikisi arasındaki fark açıktır. Bunlar istedikleri ve imkan buldukları anda fidyelerini vererek özgürlüklerine kavuşabilirler ama köle-cariye böyle değildir (Geniş bilgi için bakınız. Ali Rıza Demircan, *Kuran ve Sünnet Işığında Cariyeler ve Sömürülen Cinsellikleri*, Ensar Yayınları, 2. Baskı).

5- Nisa/24. ayetin çevirisi mut’a evliliği doğrultusunda yapılmıştır. Nitekim M. Öztürk, *Tefsirde Ehli Sünnet & Şia Polemikleri* kitabında mut’a evliliğini savunmakta ve ayeti bir delil gibi göstermektedir. Oysa Nisa/24. ayet süresiz normal evlilikte verilecek mehirle ilgili hükmü açıklamaktadır. *Rivayet Kültürü ve Olumsuz Kadın Algısı* kitabında *Mut’a Evliliği ve Kadın* bölümünde bunu değerlendirmiştim.

6- Nisa/34. ayeti, “Kocalar karılarının amiri/reisi konumundadır” şeklinde çevirir. Oysa ayetin anlamı “erkekler kadınların işlerini görürler” şeklinde olmalıdır. Çünkü KAVVAMLİK, malını mülkünü idare edemeyen kişilere devletin bu işi görmek üzere atadığı kişidir. Bu kişi sözkonusu kişilerin reisi veya amiri değil, mallarını idare eden, yani onların işlerini görüp hizmet eden kişidir. Onun için kavvamlığı, mutlak olarak amirlik/reislik olarak anlamak ve çevirmek isabetli değildir.

7- Nisa/46. ayet de bana göre yanlış çevrilmektedir. Doğru anlamı ve çevirisi için yukarıdaki listede ayetin çevirisine bakınız.

8- Nisa/159. ayetin doğru çevirisi için verdiğim listede ayetin anlamına bakınız.

9- Yusuf/110. ayetin doğru anlamı ve çevirisi için verdiğim listeye bakınız.

10- Hicr/90-91 ayetlerini anlamı ve doğru çevirisi için listeye bakınız.

11- Nahl/62. ayetin son cümlesinin doğru çevirisi, “Kopan tespah taneleri gibi ateşe döküleceklerdir” şeklinde olmalıdır. Ayetteki “mufratun” kelimesi, ismi fail/özne değil, ismi meful/nesne kipindedir. Onun için onlar önde gidenlerdir, şeklinde çevrilmesi doğru değildir.

12- İsra/78. ayetin doğru anlamı ve çevirisi için listeye bakınız.

13- Taha/96. ayetin doğru anlamı ve çevirisi için listeye bakınız.

14- Enbiya/30. ayet için de listeye bakınız.

15- Hac/15. ayetin anlamı ve çevirisi için özellikle listeye bakınız.

16- Hac/31. ayetin doğru evirisi Öyle olsa gerektir: “Allah’a ortak koşanlar gökten düŐüp kuŐun kaptığı veya fırtınanın derin uçuruma attığı kişi gibidirler”. Bunlar rüzgara/hevese kapılarak ve başkalarına uyararak ortak koŐuyorlar.

17- Müminun/4. ayetin doğru evirisi, “Onlar zekat verme görevlerini yaparak kendilerini tezkiye ediyorlar” Şeklinde olsa gerektir.

18- Sd/23-24-25 ayetleri için M. Öztürk’n yazdığı 429 ve 430 nolu dipnotlarda söyledikleri tamamen yanlıştır. Ayetlerin anlamı ve doğru çevirisi için *Rivayet Kültürü ve Yanlış Din Anlayışı* kitabıma bakınız. Ayetlerde hasım iki kişinin davasında iki tarafı da dinlemeden Davud’un acele karar vermesi eleŐtirilmekte, sonra yaptığı yanlıŐı anlayarak bundan dolayı tevbe istiğfar etmektedir. Bu tavrı Hz. Peygamber’e bir örnek olarak sunulmaktadır. Yoksa karı ve katil işleri değildir.

19- Sd/31-33. ayetlerde de Süleyman Peygamberin atlarla meŐgul olarak namaz kılmayı unutmaması değil, Allah’ın verdiği güzel atlar sebebiyle Allah’ı anması ve ona Őkretmesi anlatılır. Süleyman, Allah’ı anarak hayır iŐlemek istediği söyler. Çünkü bu güzel atlarla düŐmana karşı savaŐma imkanı vermiştir.

20- Zümer/42. ayetin anlamı ve doğru çevirisi için listeye bakınız.

21- Mümin/46. ayeti Ehlisnnetin geleneksel kabir azabı anlayışı doğrultusunda anlayıp çevirmektedir. Oysa ayetin kabir azabı veya berzeh alemi dedikleri alemlerle bir ilgisi yoktur. Ayet, Hz. Musa ve müminler tarafından Fırvun ve yandaŐlarının sabah akşam, yani devamlı ateş azabıyla uyarıldıklarını, inanmadıkları için de kıyamet günü uyarıldıkları bu ateşe atılacaklarını anlatır.

22- Şura/23. ayette Peygamberin müşriklerden akrabalık dilenmesi değil, yaptığı tebliğ karşılığında Allah’a yakınlık/rızasını kazanmaktan başka bir isteğinin olmadığı anlatılır.

23- Zuhruf/44. ayet, Kur’anın Peygamber ve kavmi için bir Şeref olduğunu değil, bir zikir/uyarı, hatırlatma olduğunu söyler. Prensiپ olarak Kur’an Peygamber ve bütün müminler için bir Şeref olmakla beraber, ayetin bununla bir ilgisi yoktur. Üstelik Peygamberin kavminin çoğu inanmadan ölüp gittiler, Kur’an onlar için nasıl bir Şeref olabilir ki?

24- Hucurat/12. ayette zandan çok sakınmak değil, zannın birçoğundan sakınmak gerektiği söylenir. Anlamın böyle olması gerektiği, ayetin devamındaki “Şüphesiz zannın bazısı günahtır” ifadesinden de anlaşılmalıdır. Demek ki, zannın bazısı günah değildir. İlke olarak zandan kaçınmak gerek-

mekle beraber, ayetin söylediği zandan çok kaçınmak değil, birçoğundan kaçınmaktır.

25- Hadid/29. ayetin doğru anlamı ve çevirisi şöyle olmalıdır: “Kitap Ehli Allah’ın lutfundan ellerine bir şey geçmeyecek şekilde anlamasınlar, Lütuf Allah’ın elindedir, onu dilediği kişilere verir. Allah büyük lütuf sahibidir”.

Ayet, kitap ehlinin Muhammed’e de inanmaları durumunda ellerine bir şeyin geçmeyeceğini düşünmemelerini istiyor. Aksine hem önceki peygamberlere ve kitaplara inandıkları için hem Muhammed’e ve Kur’ana inanacakları için iki kat ecir kazanacaklarını söylüyor.

26- Tahrim/5. teki “*sâihât*” kelimesi hicret edenler şeklinde çevrilmektedir. Oysa anlamı, “kendilerini dizginleyenler” şeklindedir. Bilindiği gibi ayet Hz. Peygamberin hanımlarıyla olan sürtüşmesine değiniyor ve onları boşayacak olsa onların yerine kendileri gibi davranmayan eşler vereceğini söylüyor. Yoksa hicret eden veya turist gibi gezen eşlerden söz etmiyor.

Notlar

- ¹ Ruh ve nefis kavramlarının geniş analizi ve kullanım şekilleri hakkında bilgi için bkz. Erkan Yar, *Ruh-Beden İlişkisi Açısından İnsanın Bütünlüğü Sorunu*, 33-35, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2000
- ² Mustafa İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur’an*, Nisa/1. ayete ilgili 2. not.
- ³ Abdulaziz Bayındır, *Kur’an Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar*, 76. Geniş açıklama için bkz. 64-79, İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2006
- ⁴ Bkz. Rağıb İsfahani, *el-Müfredat*, 298, dalle maddesi
- ⁵ Bkz. Celaleddin Vatandaş, *Hicret, Muhammed’in Hayatı ve İslam Daveti*, 1/58, İstanbul: Pınar Y., 2005
- ⁶ Buhari, tevhid, 4, yine bakınız, iman, 37, tefsiru’l-kur’an, 12/1, 31/1-2, Lokman suresi. İstiska, 29, Muslim, iman, 5, 7, İbni Mace, mukaddime, 9, fiten, 25, İbni Hanbel, 2/24, 52, 58
- ⁷ Tirmizi, dua, 1, 3371 sayılı hadis
- ⁸ Hayrettin Karaman-Ali Özek-İbrahim Kâfi Dönmez-Mustafa Çağrıncı-Sadrettin Gümüş-Ali Turgut, *Kur’anı Kerim ve Açıklamalı Mealî*, Ankara: TDV Yayınları, 2005
- ⁹ Cümle içinde akıllı varlıklarla birlikte başka varlıklar da geçerse “men” kelimesi, akıllı olmayanlar için de kullanılabilir. Buna şu ayet örnek verilebilir: “Allah bütün canlıları sudan yaratmıştır. Kimi karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayakla yürür, kimi dört ayakla yürür. Allah dilediğini yaratır, Allah şüphesiz her şeye Kadirdir”(24 Nur/45). Bu ayette “kimi” diye tercüme edilen “men” kelimesi, iki ayak üstünde yürüyen insanlar, canlılar kapsamında olduğu için diğer canlılar için de “men” kelimesinin kullanılması uygun düşmüştür.
- ¹⁰ Örnek olarak Celaleyn, Nesefî, Kurtubî, Taberî, Razi tefsirlerine bakılabilir.
- ¹¹ Abdulaziz Bayındır, age., 25-28.
- ¹² Vakıa/79. ayetinin abdestli ve boy abdestli olmak gibi ancak temiz olanların dokunabileceği, yani el sürebileceği anlamında olduğunu ve bu şekilde temiz olmayanların Kur’ana dokunmasının haram olduğunu söyleyenler ve kaynakları için bkz. Hasan Elik, age., 51, 14-19. dipnotları. Bunlar arasında Kurtubî, Zemahşerî, İbni Kesir, Alûsî, İbnu’l-Cevzî, Elmalılı, Suyutî gibi tefsirciler ve Cassâs, Abdurrahman el-Cezirî, gibi fıkıhçılar, Mehmet Zihni Efendi ve Ömer Nasuhi Bilmen, M. Âsım Köksal, A. Fikri Yavuz ve Hamdi Döndüren gibi İslam

İlmihali yazarları ve Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Mısırlı Abdulğani Abdulhalik, Suriyeli Muhammed Ali Sabunî de bulunmaktadır. Bunlara göre “la yemessuhu” ayeti, “dokunmaz” anlamında haber kipi değil, “dokunmasın” anlamında nehiy/yasak belirtmektedir. Bkz. Hasan Elik, age., 51-52.

- ¹³ Bu ayetin Kur’an’a abdestsiz dokunmayı yasakladığı söylenmekle yetinilmemiş, değerli dostumuz Metin Ö. Mengüşoğlu’nun söylediği gibi (Nida, 106 (Mayıs 2006)), unutarak veya bile bile eline almak isteyenlerin bir bakıma yasağı gözlerine sokmak için özellikle Türk basımı Mushaf’ın kapağına da Arapçası büyük puntolarla yazılmıştır.
- ¹⁴ Mevdudi, *Tefhimu’l-Kur’an*, 6/107, dipnot, 38-39
- ¹⁵ Kur’an’a abdestli dokunulup dokunulamayacağı konusunda Hüseyin Atay’ın yaptığı “Kur’an-ı Kerim’i Okuma ve Kudsîyet” (*Kur’an’a Göre Araştırmalar V*, Ankara: 1995, s, 129-171) ile Hidayet Aydar’ın yaptığı “Kur’an’a Dokunmak ve Abdest Meselesi” (*Kur’an Araştırmaları Dergisi*, 4 :55-73 (1998)) adlı çalışmalarda geleneksel anlayışı seslendiren birçokları gibi Vakıa/79. ayette ancak mutahharun/temizlenmiş olanların dokunabildiği şeyin Levhi Mahfuz olduğu belirtilmiştir (Bkz. Hasan Elik, *Kur’an Mesajı*, 1 /6 : 48 (Nisan 1988)).
- ¹⁶ Buhari, bed’u’l-vahyi, 4, Müslim, alak, 48.
- ¹⁷ Bkz. M. Yaşar Soyalan, *Vahiy Savunması*, 351-366; M. İslamoğlu, *Hayat Kitabı Kur’an*, 2/1198, 19. ayetle ilgili 13. dipnot; R. İhsan Eliaçık, *Yaşayan Kur’an*, ilgili ayetler.
- ¹⁸ M. Öztürk’ün mealini başta sonra kadar düzenli okuyup bu tespitleri yapmış değilim. Sadece çalışmalarım sırasında zaman zaman bakarken gözüme ilişen şeylerdir bunlar.